

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ ของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ซึ่งจะนำเสนอประเด็นสำคัญตามลำดับดังต่อไปนี้

- 2.1 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของการศึกษาเอกชน
- 2.2 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
- 2.3 หลักสูตรอิสลามศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้
 - 2.4.1 ความหมายของการเรียนรู้
 - 2.4.2 หลักการจัดการเรียนรู้
 - 2.4.3 องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้
 - 2.4.3.1 การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตร
 - 2.4.3.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 - 2.4.3.3 การจัดสื่อการเรียนรู้
 - 2.4.3.4 การจัดบรรยากาศการเรียนรู้
 - 2.4.3.5 การวัดและประเมินผล
- 2.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้
- 2.6 การวิจัยแบบผสม
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของการศึกษาเอกชน

ในปีการศึกษา 2542 เอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนร้อยละ 15 และนับวันการศึกษาเอกชนจะมีบทบาทมากขึ้น เนื่องจากบทบัญญัติทางกฎหมายได้เอื้อต่อการให้ภาคเอกชนมาลงทุนด้านการศึกษา ซึ่งจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545

มาตรา 43 “การบริหารและการจัดการศึกษาของเอกชนให้มีความเป็นอิสระโดยรัฐเป็นผู้กำกับติดตามประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา”

มาตรา 45 “รัฐต้องกำหนดนโยบายและมาตรการที่ชัดเจนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเอกชนในด้านการศึกษา”

มาตรา 46 “รัฐต้องให้การสนับสนุนด้านเงินอุดหนุนการลดหย่อนหรือการยกเว้นภาษี และสิทธิประโยชน์อื่นที่เป็นประโยชน์ในทางการศึกษาแก่สถานศึกษาเอกชน ตามความเหมาะสมรวมทั้งสนับสนุนด้านวิชาการให้สถานศึกษาเอกชนมีมาตรฐานและสามารถพึ่งตนเองได้” ซึ่งต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ออกกฎหมายพระราชบัญญัติการศึกษาเอกชน พ.ศ. 2545 และฉบับปรับปรุง 2550 เพื่อสนับสนุนโรงเรียนเอกชนในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้สร้างเยาวชนให้รักการเรียนรู้และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นการจัดการศึกษาที่ บูรณาการปัญญาธรรม คุณธรรมและวัฒนธรรมได้อย่างสมบูรณ์ สามารถพึ่งตนเองและแข่งขันในระดับนานาชาติได้

2.1.1 การศึกษาเอกชน

การศึกษาเอกชน หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่เอกชนหรือคณะบุคคลเป็นผู้จัดโดยใช้ทรัพยากรหลักทั้งที่เป็นคน ทุนทรัพย์ และวัสดุอุปกรณ์ของภาคเอกชน และจัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์อันจำกัดสำหรับบุคคลเฉพาะกลุ่มเท่านั้น โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการคือ

(1) ผู้จัดเป็นเอกชนหรือบุคคล หรือคณะบุคคล ในกรณีที่เป็นข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องดำเนินการในฐานะของภาคเอกชน ผู้จัดดังกล่าวมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันได้แก่ ผู้จัดการ เจ้าของ หรือผู้รับใบอนุญาต

(2) ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการศึกษา ได้แก่บุคลากรทางการศึกษา สิ่งก่อสร้าง ที่ดิน วัสดุอุปกรณ์และเงินทุน จะต้องมาจากภาคเอกชนเป็นหลัก

(3) วัตถุประสงค์เป็นการจัดการศึกษา เพื่อประโยชน์อันจำกัดสำหรับบุคคลเฉพาะกลุ่มเฉพาะเหล่า มิได้จัดให้กับบุคคลทั่วไป

(4) ผู้เรียน โดยปกติผู้เรียนจะเป็นบุคคลที่มีพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจในระดับเดียวกัน ในการนี้หากมีผู้เรียนรวมกันทุกผลัดมากกว่า 7 คนขึ้นไป สถานที่นั้นจะได้อั้ชื่อว่า เป็นสถานศึกษาเอกชนตามกฎหมาย (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2535:5)

นอกจากนี้แล้วก็ได้กำหนดเป้าหมายหลักของการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

(1) จัดทำรายละเอียดหลักสูตรของโรงเรียนหรือที่โรงเรียนใช้ให้มีความเหมาะสมกับสภาพความต้องการของชุมชนและสังคม

(2) กิจกรรมการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระฯมีความเหมาะสมกับความต้องการหรือความสนใจของนักเรียนและสภาพความแตกต่างระหว่างบุคคล

(3) จัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม โดยเน้นการฝึกฝนให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการ

- 1) การวัดประเมินผลที่เอื้ออำนวยต่อการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน
- 2) ดำเนินตามเป้าหมายหลักอื่นๆที่โรงเรียนต้องการเน้นโดยเฉพาะ

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาต้องมุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถทางปัญญา คุณธรรม จริยธรรมและทักษะในการประกอบอาชีพ การจัดการศึกษาไม่เพียงแต่ผลิตกำลังคนเพื่อสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่จะรวมถึงการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เป็นผู้รักษาระเบียบวินัย เป็นผู้มีส่วนในหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ให้ความร่วมมือป้องกันและแก้ไขมลภาวะอีกด้วย

2.1.2 สภาพการณ์ปัจจุบันของการจัดการศึกษาเอกชน

พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 มาตรา 15 ได้จำแนกลักษณะของโรงเรียนเอกชนเป็น 3 ลักษณะดังนี้

(1) โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ หรือหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ และจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือประเภทสามัญศึกษา (ก่อนประถมศึกษา-มัธยมศึกษา) และอาชีวศึกษา (ปวช. ปวท. ปวส.)

(2) โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการหรือหลักสูตรที่ได้รับการอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ และจัดรูปแบบการศึกษานอกระบบโรงเรียนแบ่งเป็น 7 ประเภทดังนี้ 1) ประเภทการศึกษานอกโรงเรียน 2) ประเภทเฉพาะกาล 3) ประเภทสอนศาสนา 4) ประเภทส่งคำสอน 5) ประเภทกวดวิชา 6) ประเภทภาคศิลปศึกษา 7) ประเภทอาชีวศึกษา

(3) โรงเรียนที่จัดการศึกษาแก่บุคคลที่มีลักษณะพิเศษ หรือผิดปกติทางร่างกาย สติปัญญาหรือจิตใจ ที่จัดเป็นรูปแบบการศึกษาพิเศษ หรือโรงเรียนที่จัดการศึกษาแก่ผู้ยากไร้หรือผู้เสียเปรียบทางการศึกษา ที่จัดเป็นรูปแบบการศึกษาสงเคราะห์

ซึ่งแนวทางในการจัดศึกษาของเอกชนมีการปรับให้สอดคล้องและทันกับสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม นโยบายการศึกษา แผนการศึกษาแห่งชาติ เป็นระยะๆ

สำหรับการจัดการศึกษาเอกชนในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา และสตูล) มีความแตกต่างไปจากพื้นที่อื่นของประเทศไทย ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงมีรูปแบบพิเศษที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต อัตลักษณ์ และความต้องการของชุมชน โดยมีการแบ่งประเภทของโรงเรียนเอกชนออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1) โรงเรียนเอกชนประเภทสามัญ

เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ในระดับต่าง ๆ ได้แก่

1.1) ระดับก่อนประถมศึกษา จัดการศึกษา 3 ปี จำแนกได้ดังนี้

1.1.1) เตรียมอนุบาล มุ่งเน้นการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน รวมทั้งการประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กเมื่ออายุครบสองปี

1.1.2) อนุบาล จัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีอายุตั้งแต่สามปีถึงหกปี เพื่อเตรียมความพร้อมเด็กทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพและการอยู่ร่วมกันในสังคม

1.2) ระดับประถมศึกษา จัดการศึกษาที่มุ่งวางรากฐานเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ และความสามารถขั้นพื้นฐาน

1.3) ระดับมัธยมศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

1.3.1) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จัดการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านต่าง ๆ ต่อจากระดับประถมศึกษา เพื่อให้รู้ความต้องการ ความสนใจและความถนัดของตนเองทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนความสามารถในการประกอบกรงานและอาชีพตามควรแก่วัย

1.3.2) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จัดการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความถนัดและความสนใจ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อหรือการประกอบอาชีพ รวมทั้งการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และทักษะทางสังคมที่จำเป็น

2) โรงเรียนเอกชนประเภทสอนศาสนาอิสลามควบคู่สามัญ

ประเภทสอนศาสนาอิสลามควบคู่สามัญ โรงเรียนประเภทนี้เป็นโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนาและปรับปรุงมาจากสถาบันการศึกษาปอเนาะ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาศาสนาอิสลามที่มีความสำคัญในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ 5 จังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดนราธิวาส ปัตตานี และยะลา เนื่องจากประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยที่มีเชื้อสายมลายูมีวิถีชีวิตโดยยึดคำสอนศาสนาอิสลามเป็นหลัก ดังนั้นจึงมีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยจำแนกเป็นระดับชั้นเช่นเดียวกับประเภทสามัญแต่เพิ่มหลักสูตรศาสนาอิสลามดำเนินการสอนควบคู่ไปกับหลักสูตรสามัญ ซึ่งหลักสูตรศาสนาอิสลามจำแนกรายละเอียดได้ดังนี้

หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ) ประกอบด้วย ชั้นปีที่ 1 - 4

หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตาวชชีเตาะฮฺ) ประกอบด้วย ชั้นปีที่ 5 - 7

หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวีเยฮฺ) ประกอบด้วย ชั้นปีที่ 8 - 10

3) โรงเรียนเอกชนประเภทอาชีวศึกษา

โรงเรียนเอกชนประเภทอาชีวศึกษา จัดการศึกษาตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ในระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดยะลา, ม.ป.ป.)

1.3 การจัดการเรียนรู้ ของโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

โรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา จัดการศึกษาตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการหรือหลักสูตรที่ได้รับการอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ โดยจัดรูปแบบการศึกษาในระบบโรงเรียน มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดผลและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการจัดการศึกษา ตามมาตรา 15 (1)

ปัจจุบันในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา มีโรงเรียนเอกชนสามัญและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่สามัญที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษารวมทั้งสิ้น 8 โรงเรียนได้แก่

1. โรงเรียนเพ็ญศิริ
2. โรงเรียนรัชตะวิทยา
3. โรงเรียนมานะศึกษา
4. โรงเรียนรังสีอนุสรณ์
5. โรงเรียนยะลาบำรุงผดุงประชา
6. โรงเรียนศานติธรรม
7. โรงเรียนผดุงศาสนวิทยา
8. โรงเรียนดารุลอโลมนิลงbaru (แผนกอนุบาล-ประถม)

2.2 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่มีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม พัฒนาประเทศ พื้นฐานในการดำรงชีวิต การพัฒนาสมรรถนะและทักษะกระบวนการ และจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้รายละเอียดแนวดำเนินการหลักเกณฑ์การใช้หลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 หลักการ

หลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐาน ของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัด การเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

2.2.2 จุดหมาย

จุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2.2.3 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย

4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

2.2.4 มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรได้กำหนดตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล โดยคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา ให้ผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐานที่กำหนดตามสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละสาระได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

2.2.5 ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระบุสิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรม นำไปใช้ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัดประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน โดยได้กำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ตัวชี้วัดชั้นปี เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละชั้นปีในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3)
2. ตัวชี้วัดช่วงชั้น เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4– 6)

2.2.6 สารการเรียนรู้

ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

2.2.7 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

2. กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เอื้ออาทร และสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับบุคลิกภาพ ของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย (1) กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร (2) กิจกรรมชุมนุม ชมรม

3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่าง ๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

2.3 หลักสูตรอิสลามศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กระทรวงศึกษาธิการ ได้เริ่มให้มีการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ซึ่งได้พัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษามาเป็นระยะ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับใช้ในโรงเรียนที่เปิดสอนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีนักเรียนนับถือศาสนาอิสลามประมาณร้อยละ 50 โดยจัดอยู่ในกลุ่มส่งเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มส่งเสริมลักษณะนิสัยในหลักสูตรประถมศึกษา และจัดเป็นรายวิชาในหมวดสังคมศึกษาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และนโยบายรัฐบาลที่สนับสนุน ให้มีการจัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย สอดคล้องกับวัฒนธรรมและความต้องการของชุมชน ที่ผู้ปกครองต้องการให้บุตรหลานได้เรียนรู้วิชาสามัญควบคู่กับวิชาศาสนาอิสลาม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อให้สถานศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งคำนึงถึงความพร้อมด้านทรัพยากร แหล่งการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน และความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในแต่ละท้องถิ่นเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอิสลามศึกษา จึงจัดบูรณาการกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตั้งแต่วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตัวชี้วัดในบางสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนา

ผู้เรียน รวมถึงการวัดและประเมินผลที่อาจใช้ร่วมกันในการตัดสินผลการเรียนของผู้เรียน โดยหลักสูตรอิสลามศึกษามีการเพิ่มเติมรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.1 หลักการ

หลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดหลักการเพิ่มเติมจากหลักสูตรแกนกลางชั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 คือ

1. มุ่งเน้นพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลาม เพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต
2. เป็นการศึกษาที่มุสลิมทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ

2.3.2 จุดหมาย

1. มีความศรัทธาต่ออัลลอฮ์สุบฮานะฮูวะตะอาลา และปฏิบัติตามแบบอย่างของนบีมุฮัมมัด คือลัลลอฮุอะลยิวะลัลลัม ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม
2. มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการอ่านอัล-กุรอาน และสามารถนำหลักคำสอนไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้
3. มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ มีเหตุผลในการวินิจฉัยพิจารณาปัญหาต่าง ๆ โดยยึดหลักการอิสลาม
4. มีความภาคภูมิใจในความเป็นมุสลิมที่ดี มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ สุจริต อดทน เสียสละเพื่อส่วนรวม เห็นคุณค่าของตนเอง สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสันติสุข

2.3.3 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรอิสลามศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะเพิ่มเติมคือ ความสามารถในการอ่านอัล-กุรอาน เป็นความสามารถของผู้เรียนในการอ่านอัล-กุรอานตามหลักการ อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ศาสนาอิสลาม เพื่อการพัฒนาตนเองด้านการยึดมั่นศรัทธา การ

ปฏิบัติศาสนกิจ การมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสมและสันติสุข

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรอิสลามศึกษา มุ่งพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ

1. รักการอ่านอัล-กรุอาน
2. รักการละหมาด
3. รักความสะอาด
4. มีมารยาทแบบอิสลาม
5. มีความรับผิดชอบ

นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

2.3.4 มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรอิสลามศึกษาได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล โดยคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญาให้ผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐานที่กำหนดตามสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. อัล-กรุอาน
2. อัล-หะดีษ
3. อัล-อะกีดะฮ์ (หลักศรัทธา)
4. อัล-ฟิกฮ์ (ศาสนบัญญัติ)
5. อัต-ตารีค (ศาสนประวัติ)
6. อัล-อัคลาเกอ (จริยธรรม)
7. ภาษาอาหรับ
8. ภาษามลายู / ภาษาอาหรับเสริม

2.3.5 ตัวชี้วัด

สำหรับหลักสูตรอิสลามศึกษา ได้กำหนดตัวชี้วัดชั้นปี เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ทั้งในระดับอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮ์) ระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตตะวัสซัฎฮียะฮ์) และระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาเวียะฮ์) เพื่อใช้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนด้านต่าง ๆ ไว้ในแต่ละสาระการเรียนรู้

2.3.6 สารการเรียนรู้

ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้สารการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา ดังนี้

1. อัล-กุรอาน
2. อัล-หะดีษ
3. อัล-อะกีดะฮ์ (หลักศรัทธา)
4. อัล-ฟิกฮ์ (ศาสนบัญญัติ)
5. อัต-ตารีค (ศาสนประวัติ)
6. อัล-อัคลาภ (จริยธรรม)
7. ภาษาอาหรับ
8. ภาษามลายู / ภาษาอาหรับเสริม

ในส่วนของหลักสูตรอิสลามศึกษานั้น สถานศึกษาจะต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่ 1-8 ซึ่งเป็นสารการเรียนรู้พื้นฐาน สำหรับสาระที่ 8 ภาษามลายู/ภาษาอาหรับเสริม เป็นสาระที่สถานศึกษาสามารถเลือกจัดการเรียนรู้สาระใดสาระหนึ่ง ยกเว้นกรณีพื้นที่ที่ใช้ภาษามลายูในการสื่อสาร กำหนดให้จัดการเรียนรู้ภาษามลายู

2.3.7 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

หลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดกิจกรรมเพิ่มเติมจากกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเพิ่มเติมจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา ทั้ง 8 สารการเรียนรู้ ซึ่งสถานศึกษาต้องดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบ และวิธีการที่เหมาะสม 2 ลักษณะ คือ

1. กิจกรรมพัฒนาจริยธรรมอิสลาม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี โดยการเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติจริง จนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างถูกต้องและมีคุณภาพ เช่น การเข้าค่าย การอบรมหลังละหมาด การฝึกปฏิบัติศาสนกิจ การพัฒนาบุคลิกภาพ การฝึกคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ตลอดจนฝึกการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

2. กิจกรรมชมรม/ชุมนุมทางศาสนาอิสลาม เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจรในสถานการณ์จริง ตั้งแต่การศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ชมรม/ชุมนุมนักอ่านอัล-กุรอาน (กอรี) ชมรม/ชุมนุมนะซีด ชมรม/ชุมนุมนักปาฐกถาหรือบรรยายธรรม เป็นต้น โดยให้สถานศึกษาและผู้เรียนร่วมกันกำหนดขึ้นตามความเหมาะสม ทั้งนี้ สถานศึกษาสามารถนำ

ผลการประเมินจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม ไปใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินการผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2.3.8 การจัดเวลาเรียน

หลักสูตรได้กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมได้ตามความพร้อมและจุดเน้น โดยสามารถปรับให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษาและสภาพของผู้เรียน ดังนี้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระดับชั้นประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปีมีเวลาเรียนวันละไม่เกิน 5 ชั่วโมง

หลักสูตรอิสลามศึกษา

ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น มีเวลาเรียน 320 -360 ชั่วโมงต่อปี ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนสัปดาห์ละไม่เกิน 8-10 ชั่วโมงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นั้น มีเวลาเรียนที่สามารถจัดการเรียนรู้ร่วมกันได้ทั้ง 2 หลักสูตร และเวลาเรียนที่สถานศึกษาจะต้องจัดเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ ในรายละเอียดดังต่อไปนี้

ระดับประถมศึกษา หลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดเวลาเรียน 320-360 ชั่วโมง/ปี โดยใช้เวลาเรียนดังนี้

1. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 40 ชั่วโมง/ปี
2. รายวิชา/กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมตามความพร้อม และจุดเน้น จำนวน 40 ชั่วโมง/ปี
3. ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเพิ่มเติมจากโครงสร้างที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่เกิน 200 ชั่วโมง/ปี
4. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำนวน 80 ชั่วโมง/ปี จัดกิจกรรมบูรณาการทั้งสองหลักสูตร สถานศึกษาที่จัดสอนสาระอิสลามศึกษาในสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ต้องจัดการเรียนการสอนสาระอิสลามศึกษาเป็นรายวิชาเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 2 ชั่วโมง/ต่อสัปดาห์ (80 ชั่วโมง/ปี/ห้องเรียน) โดยใช้เวลาเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาจำนวน 40 ชั่วโมง/ปี และเวลาเรียนจากรายวิชาต่อกิจกรรมเพิ่มเติมอีก 40 ชั่วโมง/ปี

โครงสร้างเวลาเรียนที่กำหนดในระดับอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ) สถานศึกษาสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมโดยพิจารณาจากพัฒนาการ ศักยภาพของผู้เรียน และบริบทของสถานศึกษา ทั้งนี้ ผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนด

การเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทุกด้าน วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ) มีจุดเน้นคือมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถอ่าน คิดวิเคราะห์ และการเขียนภาษามลายู/ภาษาอาหรับ การอ่านและท่องจำอัล-กุรอาน ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น โดยให้ผู้เรียนสามารถอ่านอัล-กุรอาน จบ 30 ชุข โดยใช้การสอนรูปแบบที่หลากหลาย และเน้นการสอนทักษะพื้นฐานสำหรับมุสลิมเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวัน ตลอดจนให้เรียนรู้ภาษาอาหรับ/ภาษามลายู เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ศาสนาอิสลามและการสื่อสาร

2.4 การจัดการเรียนรู้

2.4.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการรู้ในทัศนะต่าง ๆ กันดังนี้
 ไสว พักขาว (ม.ป.พ.: 19) ได้กล่าวว่าการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่มีการวางแผน เพื่อจัดสภาพการณ์ให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งในระหว่างการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์นั้นผู้สอนก็จะได้เรียนรู้จากผู้เรียนด้วย

มัสลิน มาหะมะ(2554: ออนไลน์) ได้กล่าวว่าการเรียนรู้มีความหมายที่กว้างและครอบคลุมทุกด้าน การเรียนรู้เป็นกระบวนการอบรมและบ่มเพาะสติปัญญา ร่างกายและจิตวิญญาณ เพื่อผลิตมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยการเรียนรู้จะมีความหมายที่ครอบคลุมดังต่อไปนี้

1. ตรีปิยะฮ์ หมายถึง การอบรม การขัดเกลาจิตใจ
2. ตะอ์ลีม หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ รวมถึงความรู้ที่ถูกระทานและความรู้ที่มาจากการแสวงหา
3. ตะอ์ดีบ หมายถึง การอบรมบ่มนิสัยให้มีคุณธรรม จริยธรรมและมีระเบียบวินัย

ซอลีฮะฮ์ หะยีสะมะแอ (2551: 2) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่า เป็นเครื่องมือหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2545: 16) ให้ความหมายว่า การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนและประสบการณ์ต่างๆ ให้แก่นักเรียน เพื่อให้เป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถ

พอที่จะทำมาหาเลี้ยงชีพได้ มีความสุข ความพอใจตามมาตรฐานและสภาพความเป็นอยู่ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือสังคมพอสมควร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542: 2-7) กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรมอันเนื่องมาจากได้รับประสบการณ์ ซึ่งควรจะเป็นการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นการเรียนรู้นั้น ถือว่าเป็นขั้นตอนและกระบวนการที่สำคัญของมนุษย์ในการรับรู้เรื่องราวหรือเนื้อหาข้อมูลที่เกิดขึ้น

ประดิษฐ์ เอกทัศน์ (2537: 57) การเรียนรู้หมายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมจากเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ หรือความสามารถที่ค่อนข้างถาวร และพฤติกรรมใหม่นี้เป็นผลมาจากประสบการณ์ หรือการฝึกฝนมิใช่มีผลมาจากการตอบสนองตามธรรมชาติ วุฒิภาวะ พิษยา อุบัติเหตุหรือความบังเอิญต่างๆ

จากความหมายดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้หมายถึง กระบวนการวางแผนในการอบรม บ่มเพาะ จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์เพื่อที่จะช่วยเหลือ หรือชักจูงผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม ระเบียบวินัยและเกิดความงอกงามด้านจิตใจ ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจิตวิญญาณรวมทั้งความสามารถด้านอื่นๆที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคม โดยพยายามให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

2.4.2 หลักการจัดการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2542: 8-11) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ยึดหลักการดังต่อไปนี้

1. ปรับความคิดของครูให้มองนักเรียนบนพื้นฐานของความรัก ความเข้าใจว่านักเรียนมีศักยภาพในการเรียนรู้พร้อมเอื้ออำนวยความสะดวก จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสวงหาความรู้
2. ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม มีความรู้สึที่ดีต่อตนเองและภูมิใจในผลการปฏิบัติงาน
3. ยึดชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นหลัก เน้นให้ผู้เรียนมีศักยภาพในการคิดเชิงระบบ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถเชื่อมโยงความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ต่างๆไปใช้ในชีวิตจริง
4. จัดประสบการณ์โดยยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล
5. ยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ บูรณาการคุณธรรม ในการจัดประสบการณ์ทุกกลุ่มวิชา และทุกขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ทุกคนมีหน้าที่พัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณธรรม

6. ยึดหลักกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายสอดคล้องกับธรรมชาติวิชา และวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน ใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายตามสภาพจริง

2.4.3 องค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550: 17) กล่าวว่าปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้มีหลายด้านได้แก่

1. ผู้เรียน ได้แก่

1.1 วุฒิภาวะ คือการเจริญเติบโตเต็มที่สูงสุดในระยะใดระยะหนึ่งที่พร้อมจะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เหมาะสมกับวัย

1.2 ความพร้อม คือสภาพของคนที่มีความพร้อม ทั้งความสนใจแลประสบการณ์เดิมที่จะทำให้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดี ซึ่งความพร้อมจะทำให้ได้ผลดีและรวดเร็ว

1.3 ประสบการณ์เดิม ผู้ที่มีประสบการณ์มากก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งต่างๆ มาก

1.4 อายุ นักจิตวิทยาพบว่า ยิ่งอายุมากความสามารถในการเรียนรู้จะยิ่งลดลง นั่นคือความสามารถในการเรียนรู้ถึงขีดสูงสุดเมื่ออายุ 20 -35 ปี หลัง 35 ปีความสามารถในการเรียนรู้จะลดลงเรื่อยๆ

1.5 แรงจูงใจ เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี

1.6 ระดับสติปัญญา

1.7 อารมณ์ ผู้ที่มีอารมณ์ปกติจะเรียนรู้ได้ดีกว่าอารมณ์ไม่มั่นคง วิตกกังวล

2. สภาพร่างกาย

3. บทเรียน

3.1 ความยากง่ายของบทเรียน

3.2 ความยาวของบทเรียน

3.3 การมีความหมายของบทเรียน

4. วิธีจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีถ้าผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมการใช้เครื่องมือใจ เช่น รางวัล การแข่งขันจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความปรารถนาที่จะเรียนมากขึ้น

4.1 การแนะนำในการเรียน จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้ดีขึ้นถ้าได้รับการแนะนำอย่างพอเหมาะหรือสมควร

4.2 การส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ โดยการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ

4.3 ช่วงเวลาในการเรียน ผู้เรียนจะเรียนรู้ในช่วงก่อนพักเที่ยงได้ดีกว่าการเรียนในช่วงบ่าย

4.4 การฝึกฝน การฝึกฝนจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งนั้นได้มั่นคงถาวรขึ้น

5. สภาพแวดล้อม

5.1 สภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา เช่น บรรยากาศในห้องเรียนระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน ถ้าสภาพแวดล้อมดีก็จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

5.2 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น แสงสว่าง อุณหภูมิ ความสะอาดๆ ทำให้ผู้เรียนสบายใจ การเรียนรู้จะดีขึ้นด้วย

ชวลิต ชูกำแหง (2551: 14) กล่าวว่าระบบการจัดการเรียนการสอนทุกระดับมักจะประกอบไปด้วย จุดมุ่งหมาย กระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินการเรียนรู้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550: 6) ได้กล่าวว่าจากองค์ประกอบของการสอนที่นักการศึกษาได้เสนอไว้ เมื่อนำมาพิจารณาแล้วสามารถวิเคราะห์แยกย่อยองค์ประกอบ 2 ด้าน ได้แก่

1. ด้านองค์ประกอบรวม หมายถึง องค์ประกอบด้านโครงสร้างที่มาประกอบกันเป็นการสอน อันประกอบด้วย

1.1 ครู หรือผู้สอน หรือวิทยากร

1.2 นักเรียน หรือผู้เรียน

1.3 หลักสูตร หรือสิ่งที่จะสอน

2. ด้านองค์ประกอบย่อย หมายถึง องค์ประกอบด้านรายละเอียดของการสอน ซึ่งจะต้องประกอบด้วยกระบวนการเหล่านี้จึงจะทำให้เป็นการสอนที่สมบูรณ์ ได้แก่

2.1 การตั้งจุดประสงค์การสอน

2.2 การกำหนดเนื้อหา

2.3 การจัดกิจกรรมเรียนการสอน

2.4 การใช้สื่อการสอน

2.5 การวัดผลประเมินผล

ทั้ง 5 องค์ประกอบย่อยนี้ สามารถช่วยให้การเรียนการสอนที่สมบูรณ์ด้วยเหตุผลดังนี้

1. การตั้งจุดประสงค์การสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญอันดับแรกของการสอน ทำให้ผู้สอนทราบว่าสอนเพื่ออะไร ให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใดบ้าง มากน้อยเพียงใด เป็นการสอนที่มีเป้าหมาย ขณะเดียวกันการตั้งจุดประสงค์การสอนจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สอนในการเตรียมเนื้อหา การสอน การเลือกใช้วิธีสอน เลือกใช้สื่อการสอน และการวัดผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน

2. การกำหนดเนื้อหา องค์ประกอบนี้ หมายถึง การเลือกและการจัดลำดับเนื้อหาที่สอนด้วย การกำหนดเนื้อหาจะทำให้ผู้สอนได้ทราบว่าสอนอะไร ผู้เรียนควรได้รับประสบการณ์ใดบ้าง ประสบการณ์ใดควรได้รับก่อน และในขอบเขตมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม การกำหนดเนื้อหาไว้ล่วงหน้าจะทำให้การสอนมีสาระค้ำค้ำกับเวลาที่ผ่านไปและมีคุณค่าแก่ผู้เรียน

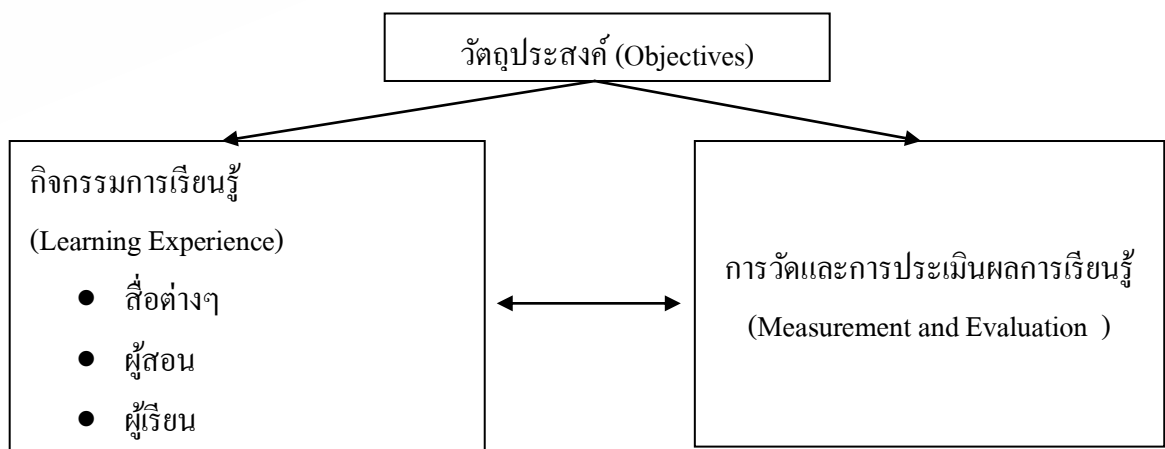
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ขึ้นนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญเช่นกัน เพราะทำให้ผู้สอนทราบว่าสอนอย่างไร ใช้วิธีการใดในการเสนอหรือสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งจะต้องใช้วิธีการที่เหมาะสม อาจใช้วิธีเดียวหรือหลายวิธีในการสอนแต่ละครั้ง โดยจะต้องเป็นวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาวิชากับผู้เรียน กับสภาพห้องเรียน และสอดคล้องกับจุดประสงค์การสอนที่กำหนดไว้

4. การใช้สื่อการสอน สื่อการสอนเป็นส่วนสำคัญในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ชัดเจนและเร็วขึ้น ตลอดจนช่วยรักษาความสนใจได้ดี สื่อการสอนที่ดีจะช่วยให้การสอนดำเนินไปได้ราบรื่นและสะดวกคล่องตัวแก่ผู้เรียน การเตรียมสื่อการสอนทำให้ผู้สอนทราบว่าใช้อะไรเป็นสื่อช่วยสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด

5. การวัดผลประเมินผล องค์ประกอบข้อนี้ช่วยให้ผู้สอนทราบว่า การสอนที่ผ่านมา นั้นบรรลุผลหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีตอนใดหรือจุดประสงค์ข้อใดบ้างที่ยังไม่บรรลุ ทำให้ผู้สอนสามารถแก้ไขข้อบกพร่องได้ตรงจุด การวัดผลประเมินผลนี้มีประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน ผู้สอนจึงต้องทำการวัดผลประเมินผลทุกครั้งการสอน

โสว พักขาว (2542: 20) ได้แบ่งองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการการเรียนรู้ โดยทั่วไปไว้ 3 อย่าง คือ

1. วัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน
2. กิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนบรรยากาศของการเรียนการสอน สื่อต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ ซึ่งต้องสอดคล้องกับผู้สอน และผู้เรียนด้วย เพราะผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน
3. การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนองค์ประกอบทั้ง 3 อย่างดังกล่าวมีความสัมพันธ์กัน ดังแผนภาพต่อไปนี้

รูปภาพ 1 องค์ประกอบของการเรียนการสอน
ที่มา : อุทุมพร จามรมาน (2541 : 35)

จากแผนภาพจะเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนเรื่องใดก็ตามจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์เสียก่อน แล้วจึงนำไปสู่การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผล และประเมินผล และผลการประเมินที่ได้จะเป็นข้อมูลย้อนกลับในการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

จำเนียร ศิลปวานิช (2538: 68-71) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนการสอนว่า ในกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับ จะประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. ผู้สอน

แต่เดิมในกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้แก่ผู้เรียนมาก จนถึงกับมีความเชื่อกันว่า ผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้สูงกว่าผู้เรียนมากถึงจะเกิดผลดีแก่การถ่ายทอดความรู้ถ้าผู้สอนกับ ผู้เรียนมีความรู้เสมอกัน การถ่ายทอดความรู้ก็จะไม่บังเกิดผล แต่ในปัจจุบันความเชื่อเช่นนี้มีได้เป็นจริงเสมอไป เพราะมีองค์ประกอบอื่น ๆ ในกระบวนการถ่ายทอดความรู้หลายอย่างเพิ่มขึ้น

2. ผู้เรียน

องค์ประกอบที่ผู้เรียนนี้นับว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการเรียนการสอน เพราะถ้าปราศจากองค์ประกอบส่วนนี้เสียแล้วการเรียนการสอนก็จะไม่บังเกิดขึ้นฝ่ายผู้สอนก็ไม่ว่าจะไปสอนใคร ในองค์ประกอบของการสอนที่ดีนั้นผู้สอนจะต้องพิจารณาถึงผู้เรียนด้วยว่าผู้เรียนคือใคร เป็นเด็กหรือผู้ใหญ่มีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์เดิมอย่างไร ก่อนที่ผู้สอนจะลงมือสอนทั้งนี้เพราะผู้สอนจะต้องศึกษาผู้เรียนให้ละเอียดทุกด้านก่อนที่จะลงมือสอน และในขณะเดียวกันผู้สอนก็ต้องศึกษาตนเองคือ ศึกษาหาความรู้ และ ยุทธวิธีที่จะนำไปใช้ในการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในแนวทางที่ต้องการด้วย

3. หลักสูตร

หลักสูตรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากในกระบวนการเรียนการสอนอีกองค์ประกอบหนึ่ง เพราะหลักสูตรเปรียบได้กับแผนที่ หรือลายแทงที่จะบอกให้ผู้เรียนรู้ว่าการเรียนการสอนดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางใดออกจากจุดเริ่มต้นที่ตรงทิศทางหรือไม่ ยังเหลือระยะทางอีกมากน้อยแค่ไหนจึงไปสู่ปลายทางที่ต้องการความสำคัญของหลักสูตรก็เช่นเดียวกัน ถ้าผู้สอนสอนไปโดยไม่ยึดหลักสูตรก็เหมือนกับคนที่เดินเรือ โดยปราศจากเข็มทิศ และแผนที่อาจจะนำเรือไปชนหินโสโครกอับปางลงได้ทุกเมื่อ การเดินทางก็ไม่ราบรื่นเต็มไปด้วยอันตรายหรือไม่ก็อาจจะเสียเวลาไปเป็นอันมากในการเดินทางสู่เป้าหมายที่ต้องการ ครู อาจารย์ หรือผู้สอนที่สอนโดยไม่ยึด(หรือไม่มี) หลักสูตรก็อาจจะพาผู้เรียนหลงทาง เสียเวลาไปกับการเรียนในสิ่งที่ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นครู อาจารย์ จะต้องยึดหลักสูตรเป็นหลักของการเรียนการสอนและหลักสูตรที่ดีนั้นก็คือ หลักสูตรที่สามารถสนองความต้องการ และ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม และ ประเทศชาติ ทั้งในปัจจุบัน และอนาคต

4. สื่อการสอน

องค์ประกอบที่จะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปด้วยความราบรื่น และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมขึ้นในตัวผู้เรียนที่ผู้สอนต้องการก็คือ สื่อการเรียนการสอน บางท่านเรียกว่าสื่อการสอน สื่อการเรียนการสอน หมายถึง เครื่องมืออุปกรณ์ทั้งหลาย เช่น ซอล์ก กระดานดำแผนภูมิ แผ่นภาพ ตำราวารสาร หนังสือ หนังสือพิมพ์ สื่อด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น เทป สไลด์ โปรเจคเตอร์ วีดีโอเทป ภาพยนตร์ เครื่องช่วยสอนชุดการเรียน (Module & Package) ฯลฯ สื่อการเรียนการสอนเหล่านี้ถ้ามีมากอยู่ในสภาพพร้อมที่จะใช้การได้ทันที และผู้สอนใช้เป็นมากเพียงใดก็จะเป็นประโยชน์แก่การเรียนการสอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้นเพียงนั้น และจะประหยัดต้นทุนเวลาในการสอนได้มาก ฉะนั้นผู้สอนจะต้องศึกษาหาความรู้ วิธีการใช้สื่อการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ ในการสอนจะต้องเลือกใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนและสอดคล้องกับสภาพสังคมกับสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนและผู้สอนด้วย

5. การวัด - ประเมินผล

องค์ประกอบของการเรียนการสอนที่สำคัญประการสุดท้ายก็คือ การวัด ประเมินผล ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจขององค์ประกอบในการเรียนการสอน ซึ่งจะใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feed-back) ไปสู่การปรับปรุงทั้ง ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนด้วย

จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบในการเรียนการสอนทั้ง 5 องค์ประกอบดังกล่าว มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบดังนั้นการพัฒนารูปแบบองค์ประกอบของการเรียนการสอนที่ดี จึงต้องพัฒนาไปพร้อมๆกันทุกๆ องค์ประกอบ ซึ่งจะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปด้วยความราบรื่นเรียบร้อย รวดเร็ว และประหยัด สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว

สุพิน บุญชูวงศ์ (2533: 4-5) กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนไว้ 3 ประการ ได้แก่ ครู นักเรียน และสิ่งที่จะสอน

1. ครู เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ บุคลิกภาพและความสามารถของผู้สอนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนควรมีบุคลิกภาพที่ดีและรู้จักเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

2. นักเรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญเท่ากับผู้สอน ความสำเร็จในการศึกษาเป็นเป้าหมายสำคัญของผู้เรียน ผู้สอนจึงควรเป็นผู้แนะนำ แนะนำ และจัดมวลประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด

3. สิ่งที่จะสอน ได้แก่ เนื้อหาวิชาต่างๆ ครูจะต้องจัดเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์กัน น่าสนใจ เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น และสภาพแวดล้อมต่างๆ ของการเรียนการสอน

จากองค์ประกอบข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าองค์ประกอบของการสอนมีทั้ง องค์ประกอบรวมและองค์ประกอบย่อย องค์ประกอบรวมเป็นส่วนสร้างให้เกิดการสอน ส่วน

องค์ประกอบย่อยเป็นส่วนเสริมให้การสอนมีประสิทธิภาพและมีคุณค่าแก่ผู้เรียน ในการจัดการเรียนการสอนนั้น รูปแบบและระบบการเรียนการสอนรวมทั้ง ขั้นตอน กระบวนการการเรียนการสอนจะช่วยให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทำให้ครูและนักเรียน เห็นองค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน ประหยัดเวลา งบประมาณ และทราบจุดบกพร่องในการที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ ระบบการเรียนการสอน มีลักษณะแตกต่างกันออกไปหลายรูปแบบ แต่ทุกระบบการเรียนการสอนต่างก็มีจุดมุ่งหวังที่จะให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ในการเรียนการสอน ครู จะต้องมียุทธศาสตร์ในการจัดการกระบวนการสอนที่ดี จึงจะทำให้การเรียนการสอนนั้นมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

จากองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ที่นักการศึกษาได้แบ่งไว้ตามทัศนะของแต่ละท่านจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบที่หลากหลาย แต่สามารถพิจารณาได้ว่าองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมมีอยู่ 5 ด้านได้แก่ ด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้และด้านการวัดและประเมินผล

2.4.3.1 ด้านหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการเรียนการสอน เพราะถือได้ว่าหลักสูตรนั้นเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน เพราะถ้าขาดหลักสูตรแล้ว ก็ไม่สามารถที่จะจัดการเรียนการสอนได้ ซึ่งคำนิยามเกี่ยวกับหลักสูตรนักวิจัยยังมีความเห็นที่แตกต่างกันดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2524: 10) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนการเรียนรู้และประสบการณ์หรือกิจกรรมทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน ดังนั้นเมื่อพูดถึงหลักสูตร จึงไม่เพียงแต่หมายถึงตัวหลักสูตรที่เป็นเอกสารเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและในโรงเรียนอีกด้วย

ธำรง บัวศรี (2542: 14) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรหมายถึง แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงจุดหมาย การจัดเนื้อหา กิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

จากคำยามต่างๆของนักวิชาการสามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรหมายถึง เอกสารหลักสูตรที่จัดทำขึ้นมาเพื่อเป็นแผนสำหรับการจัดการเรียนการสอน การจัดเนื้อหา กิจกรรม และการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน โดยจัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบสำหรับใช้ให้บุคคลได้รับการศึกษา

หลักสูตรในทัศนะของนักวิชาการมุสลิม

การศึกษาในสมัยอับบาซียะฮ์ ของชาวมุสลิมมีความก้าวหน้าและเจริญรุ่งเรืองมาก ซึ่งในสมัยนี้บรรดานักประวัติศาสตร์อิสลามถือว่าเป็นยุคแห่งศิลปวิทยาการของชาวมุสลิม ทัศนะด้านหลักสูตรของนักวิชาการมุสลิมในยุคอับบาซียะฮ์มีดังนี้ (อ้างถึงใน อิบรอเฮ็ม ณรงค์รักษาเขต: 60-68)

อัล-มาวัรดี มีทัศนะว่าเราจะต้องศึกษาวิชาศาสนา ก่อนวิชาการอื่น ๆ เพราะการศึกษาวិชาศาสนาเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคน แม้อัลมาวัรดีจะมีทัศนะเช่นนี้แต่ท่านก็ไม่ได้ปฏิเสธความสำคัญของวิชาสาขาอื่น ๆ และยังถือว่าทุกวิชานั้นมีความสำคัญและมีคุณค่าในตัวเอง ด้วยเหตุดังกล่าวท่านจึงเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนหลาย ๆ สาขาวิชา ในขณะที่เดียวกันก็ให้เลือกเรียนในบางสาขาวิชาให้ลึกซึ้ง เพราะการเรียนและเข้าใจอย่างลึกซึ้งจะทำให้ผู้เรียนกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ

อัล-ซัรญูญี (al Zamuji) มีทัศนะว่านักเรียนควรที่จะศึกษาอัลกุรอาน อัลฮาดิษ และศาสนบัญญัติเป็นอันดับแรก ต่อมาค่อยเรียนวิชาเวชกรรมศาสตร์ และนักเรียนควรที่จะเลือกเรียนวิชาที่มีประโยชน์กับตน และเป็นวิชาที่สอดคล้องกับความสนใจของตนเอง เพราะการเรียนรู้อะไรจะเกิดขึ้นและมีประสิทธิภาพหากนักเรียนมีความพร้อม ซึ่งความพร้อมในทัศนะของท่านนั้นประกอบด้วย ความตั้งใจ ความขยัน และมอบหมายต่ออัลลอฮ์(ช.บ.) นอกจากนี้ท่านยังเชื่ออีกว่าครูจะต้องรู้ถึงธรรมชาติของเด็กและต้องแนะนำให้เด็กเลือกเรียนวิชาที่เป็นพื้นฐานก่อนที่จะไปเรียนวิชาอื่น

อิบนุ คอลดูน (Ibnu Khaldun) หลักสูตรควรมีความหลากหลาย และควรมีการผสมผสานวิชาต่าง ๆ ด้วยกัน ในขณะเดียวกันต้องกว้างและแคบ กว้างในที่นี้หมายถึง การศึกษาที่มุ่งเน้นในการที่จะผลิตผู้เรียนที่มีความรู้ในหลาย ๆ สาขาวิชาซึ่งเรียกว่าผู้รอบรู้ แคบในที่นี้หมายถึงการศึกษาที่มุ่งเน้นที่จะผลิตผู้ชำนาญเฉพาะด้านที่เรียกว่าผู้เชี่ยวชาญ

จากคำนิยามดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า นักวิชาการมุสลิมมีทัศนะว่ามุสลิมทุกคนนั้นต้องศึกษาวิชาศาสนา ก่อนวิชาการอื่น ๆ อันได้แก่ อัลกุรอาน อัลฮาดิษ และศาสนบัญญัติเป็นอันดับแรก เพราะการศึกษาวิชาศาสนาเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคน ต่อมาค่อยเรียนวิชาอื่น ๆ และควรที่จะเลือกเรียนวิชาที่มีประโยชน์และสอดคล้องกับความสนใจของตนเอง เพราะการเรียนรู้อะไรจะเกิดขึ้นและมีประสิทธิภาพหากนักเรียนมีความพร้อม ซึ่งความพร้อมในที่นี้ประกอบด้วย ความตั้งใจ ความขยัน และมอบหมายต่ออัลลอฮ์ (ช.บ.) นอกจากนี้ครูจะต้องรู้ถึงธรรมชาติของเด็ก และหลักสูตรควรมีความหลากหลาย ควรมีการผสมผสานวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยมุ่งเน้นในการที่จะผลิตให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความรู้หลาย ๆ สาขาวิชา ซึ่งเรียกว่าผู้รอบรู้ ในขณะเดียวกันก็ให้เลือกเรียนในบางสาขาวิชาให้ลึกซึ้ง เพราะการเรียนและเข้าใจอย่างลึกซึ้งจะทำให้ผู้เรียนกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ

ความสำคัญของหลักสูตร

สุโขทัยธรรมมาธิราช (2524: 41) กล่าวว่าในการจัดการศึกษานั้นจะไม่สำเร็จลุล่วงไปตามที่กำหนดไว้ ถ้าไม่มีหลักสูตรเป็นโครงการและเป็นแนวทางในการให้การศึกษา หลักสูตรจึงถือเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา การศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือพัฒนาสังคมนั้นจะเกิดประโยชน์มากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับหลักสูตร เพราะหลักสูตรจะชี้ให้เห็นว่า จะจัดความมุ่งหมายในการให้การศึกษา เนื้อหาสาระและอัตราเวลาเรียน กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนการสอนอย่างไร

หลักสูตรยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานให้ทุกสถาบันการศึกษาที่จัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน นอกจากนี้หลักสูตรยังจะเป็นหลักและแนวปฏิบัติของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดความมุ่งหมายของการให้การศึกษา เนื้อหาสาระ เสนอแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินการเรียนการสอนไว้ ซึ่งครูควรจะยึดเป็นแนวทางในการให้การศึกษาแก่นักเรียนโดยเคร่งครัด ครูที่จะจัดการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ จึงต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เสียก่อนเสมอ

หลักสูตรยังเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ ด้วยเหตุที่ประชาชนเป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางที่ดีขึ้นและเลวลง ถ้าประชาชนมีคุณภาพดีก็เชื่อได้ว่าจะนำประเทศไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้ ประชาชนจะมีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับหลักสูตรการศึกษาของชาติว่าจะเป็นหลักสูตรที่จะหล่อหลอมออกมาในรูปใด

ลักษณะของหลักสูตรที่ดี

หลักสูตรเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรที่ดีจะส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ และเกิดสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา นักการศึกษาได้กล่าวถึงลักษณะของหลักสูตรที่ดีไว้แตกต่างกันดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2524: 46) ได้อธิบายว่าลักษณะของหลักสูตรที่ดีต้องมีลักษณะดังนี้

1. หลักสูตรที่ดีต้องสอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจและการปกครอง กล่าวคือ หลักสูตรจะต้องให้ประสบการณ์และการเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถจะออกไปเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมได้

2. หลักสูตรที่ดีต้องจัด ตามหลักปรัชญาการศึกษาสมัยใหม่ นั่นคือควรจัดให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมเป็นต้น

3. หลักสูตรที่ดีควรมีผู้ร่วมทำหลายฝ่าย เช่น นักพัฒนาหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญสาขาต่างๆ นักการศึกษา นักจิตวิทยา นักบริหารการศึกษา คศึกษานิเทศก์ ครู-อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง และต้องอาศัยข้อมูลจากการวิจัย ทั้งนี้เพื่อให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นสนองความต้องการของมวลชนอย่างแท้จริง

4. หลักสูตรที่ดีต้องยืดหยุ่นได้ ไม่ตายตัว สามารถปรับให้เข้า กับสภาพการณ์ปัจจุบันได้ เนื่องจากในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีมากขึ้นเรื่อยๆ

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546: 19-20) ได้กล่าวว่าหลักสูตรที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. ตรงกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา
2. ตรงตามลักษณะของการพัฒนาการของเด็กวัยต่างๆ
3. ตรงตามลักษณะวัฒนธรรม ชนบธรรมเนียมประเพณีและเอกลักษณ์ของชาติ
4. มีเนื้อหาสาระของเรื่องที่สอนบริบูรณ์เพียงพอที่จะช่วยให้นักเรียน คิดเป็น ทำเป็น และมีการพัฒนาทุกด้าน
5. สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน คือจัดวิชาทักษะและวิชาเนื้อหาให้เหมาะสมกันในอันที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเจริญงอกงามทุกด้าน
6. ควรสำเร็จขึ้นด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย เพื่อจะได้ผลดีควรจัดทำเป็นรูปคณะกรรมการ
7. ต้องยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมกับสภาพการณ์ต่างๆ เช่น ความเปลี่ยนแปลงของสังคม ความเป็นอยู่การดำรงชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติ ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอันแสดงลักษณะสังคม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ความเปลี่ยนแปลงแนวความคิดทางจิตวิทยา ความเปลี่ยนแปลงแนวทางปรัชญาทางการศึกษา เป็นต้น
8. ต้องให้นักเรียนได้เรียนรู้ต่อเนื่องกันไป และต้องเรียงตามลำดับความยากง่ายไม่ให้ขาดตอนจากกัน
9. ต้องเพิ่มพูนและส่งเสริมทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นแก่เด็ก
10. ต้องเป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของเด็ก เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสแก้ปัญหาต่างๆในชีวิต เพื่อให้มีความเป็นอยู่อย่างผาสุก
11. ต้องส่งเสริมให้เด็กเกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิดริเริ่มมีความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินชีวิต
12. ต้องส่งเสริมให้เด็กทำงานอิสระ และทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เพื่อพัฒนาให้รู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย
13. ต้องบอกแนวทาง วิธีสอนและอุปกรณ์สื่อการสอนประกอบเนื้อหาสาระที่จะสอนไว้อย่างเหมาะสม
14. ต้องมีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลา เพื่อทราบข้อบกพร่องในอันที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งๆขึ้นไป
15. ต้องจัดให้เด็กเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีโอกาสแก้ปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ
16. ต้องส่งเสริมให้เด็กแก้ปัญหา

17. ต้องจัดประสบการณ์ที่มีความหมายต่อชีวิตของเด็ก
18. ต้องจัดประสบการณ์และกิจกรรมหลายๆอย่าง เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกอย่างเหมาะสมตามความสนใจ ความต้องการ และความสามารถของแต่ละบุคคล
19. ต้องวางกฎเกณฑ์ไว้อย่างเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติและสะดวกแก่การวัดและประเมินผล

จากทัศนะของนักวิชาการทางการศึกษาดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าหลักสูตรที่ดีจะต้องมีความชัดเจน สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจและการปกครอง จะต้องให้ประสบการณ์และการเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถจะออกไปเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ ควรมีผู้ร่วมทำหลายๆฝ่าย เพื่อให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นสามารถสนองความต้องการของมวลชนอย่างแท้จริง ต้องยืดหยุ่นได้ ไม่ตายตัว สามารถปรับให้เข้ากับสภาพการณ์ปัจจุบันได้ ตรงตามลักษณะพัฒนาการของเด็กวัยต่างๆ มีเนื้อหาที่บริบูรณ์เพียงพอที่จะช่วยให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น และมีการพัฒนาทุกด้าน สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเจริญงอกงามทุกด้าน ต้องให้นักเรียนได้เรียนรู้ต่อเนื่องกันไป และต้องเรียงตามลำดับความยากง่ายไม่ให้ขาดตอนจากกัน ต้องส่งเสริมให้เด็กทำงานอิสระ และทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เพื่อพัฒนาให้รู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคมมีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลา เพื่อทราบข้อบกพร่องในอันที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งๆขึ้นไป ต้องจัดประสบการณ์ที่มีความหมายต่อชีวิตของเด็ก จัดประสบการณ์และกิจกรรมหลายๆอย่าง เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกอย่างเหมาะสมตามความสนใจ ความต้องการ และความสามารถของแต่ละบุคคล วางกฎเกณฑ์ไว้อย่างเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติและสะดวกแก่การวัดและประเมินผล

2.4.3.2 ด้านกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นขั้นตอนที่สำคัญของกระบวนการเรียนการสอนเพราะเป็นช่วงที่นำหลักสูตรมาใช้ในระดับห้องเรียน และช่วงนี้จะเป็นการได้ทราบว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จริงหรือไม่เพียงใด ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนมีจุดมุ่งหมายและหลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้

จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

วารีย์ ธีระจิตร (2530: 162-163) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไปพร้อมกัน

2. เพื่อสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนทุกคน ซึ่งแต่ละคนจะมีแตกต่างกัน
3. เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนเรียนด้วยความเพลิดเพลิน ไม่เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียน
4. เพื่อสนองเจตนารมณ์ของหลักสูตร ให้ผู้เรียนได้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น เกิดทักษะกระบวนการให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุขและมีความเป็นไทย
5. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก และมีส่วนร่วมในการเรียน ผู้สอนจึงควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกครั้ง เพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ

หลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

วารี ธีระจิตร (2530: 162-163) เนื่องจากกิจกรรมการเรียนการสอนมีความสำคัญดังนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จึงควรคำนึงถึงหลักการข้อต่อไปนี้

1. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร
2. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน
3. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน
4. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาวิชา
5. จัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอน
6. จัดกิจกรรมที่น่าสนใจ โดยใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม
7. จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม
8. จัดกิจกรรมโดยใช้วิธีการที่ท้าทายความคิดความสามารถของผู้เรียน
9. จัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย
10. จัดกิจกรรมโดยให้มีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนาน และเป็นกันเอง
11. จัดกิจกรรมแล้วต้องมีการวัดผลการใช้กิจกรรมนั้นทุกครั้ง

นอกจากนี้แล้ว มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2524: 234) ได้เสนอแนะข้อคิด เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพไว้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องสอดคล้องและตอบสนองกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน
2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ อย่างทั่วถึง

4. กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้น จะต้องพัฒนาผู้เรียนทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย มิใช่พัฒนาด้านใดด้านหนึ่ง

5. กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้นนั้นจะต้องระบุเป้าหมาย ขั้นตอนของ กิจกรรมและขั้นสรุปกิจกรรมอย่างเป็นลำดับ

6. กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นปฏิบัติการนั้น จะต้องระบุขั้นตอนที่จะให้ ผู้เรียนปฏิบัติได้อย่างชัดเจน ไม่สับสน

7. กิจกรรมการเรียนการสอนใด ๆ ที่จะจัดนั้น จะต้องให้สัมพันธ์กับ ประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

8. กิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ควรเป็นกิจกรรมที่ใช้เวลาพอเหมาะ ไม่ ยืดเยื้อจนเกินไป เพราะผู้เรียนอาจเบื่อหน่าย

9. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องมีหลาย ๆ รูปแบบ รวมกัน ใน บทเรียนหรือหน่วยเรียนนั้น ๆ เพราะกิจกรรมเพียงอย่างเดียว อาจทำให้ผู้เรียนเกิดความ เบื่อหน่าย ไม่กระตือรือร้นในการเรียน และการจัดกิจกรรมเดียวในหน่วยหรือบทเรียนนั้น ก็ไม่ แน่ใจว่าจะทำให้ผู้เรียนบรรลุถึงเป้าหมายของการศึกษาได้หรือไม่

10. กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้นนั้น ควรเป็นกิจกรรมที่เมื่อผู้เรียนปฏิบัติ แล้ว ผู้สอนสามารถวัดผลความสำเร็จของผู้เรียนได้

นอกจากนี้แล้วยังได้แบ่งประเภทของการจัดการเรียนการสอนไว้เป็นสองประเภท ได้แก่

1. กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้สอนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งกิจกรรมประเภทนี้ ผู้สอนจะเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติกิจกรรม โดยเริ่มจากเป็นผู้วางแผนการเรียนการสอน และ เป็นผู้นำในขณะปฏิบัติกิจกรรม การเรียนการสอนในห้องเรียนจึงมีลักษณะเป็นการสื่อสารทาง เดียว คือ ผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดการเรียนการสอน แม้ว่ากิจกรรมเหล่านี้จะยึดผู้สอนเป็น แกนกลางก็ตาม ก็มีได้หมายความว่าผู้เรียนจะไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเลย ผู้เรียนยังคงมีโอกาส ปฏิบัติกิจกรรมภายใต้การนำของผู้สอนต่อไป

2. กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือเป็นสำคัญกิจกรรม ประเภทนี้ผู้เรียนเป็นแกนกลางหรือเป็นสำคัญ ในการประกอบกิจกรรม ส่วนผู้สอนจะทำหน้าที่ ดังนี้

- 1) ประสานงาน
- 2) คอยส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรม
- 3) แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติกิจกรรม
- 3) ทำให้บรรยากาศของการเรียนการสอนเป็นไปด้วยดี

กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญนี้อาจแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดกลุ่มผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักกลไกของการทำงานร่วมกัน

2. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสอดคล้องและส่งเสริมความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถของตนเอง โดยเหตุที่เชื่อว่าการเรียนการสอนที่ตื้นนั้น ผู้เรียนต้องปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง การเรียนการสอนในแนวใหม่ จึงพยายามให้ผู้เรียนเป็นส่วนสำคัญของกิจกรรมในห้องเรียน

2.4.3.3 ด้านสื่อการเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนเปรียบเสมือนกระบวนการหนึ่งประกอบไปด้วยกลไกต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี ส่วนหนึ่งก็คือ สื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่สามารถช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดประสงค์ของหลักสูตรและยังเป็นตัวกลาง เป็นสื่อในการทำความเข้าใจทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ อีกทั้งเป็นเครื่องช่วยแบ่งเบาภาระของครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอน และสามารถแก้ปัญหาข้อจำกัดต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนได้อีก ดังที่ พงศ์พิชญ์ เล็กศิริรัตน์ (มปป.: 1) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนที่นอกเหนือไปจากครู วิธีสอนและการประเมินผลก็คือสื่อการสอน ทั้งนี้เพราะสื่อการสอนช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ความรู้ให้แก่ผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างแข็งขัน ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้น และใช้เวลาในการเรียนน้อยลงนอกจากนี้สื่อการสอนยังช่วยแก้ปัญหาหรือข้อจำกัดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนได้อีกเช่นทำสิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วให้ดูช้าลง ทำสิ่งที่เคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงช้าให้ดูเร็วขึ้น ย่อขนาดของสิ่งที่ใหญ่มาให้เล็กลง ขยายขนาดของสิ่งที่เล็กมากให้ใหญ่ขึ้น นำอดีตมาให้ศึกษาได้ นำสิ่งที่อยู่ไกลหรือลึกลับมาศึกษาได้ เป็นต้น

ความหมายของสื่อการเรียนการสอน

จริยา เหนียนเฉลย (2546: 14) สื่อการสอน หมายถึง การนำสื่อมาใช้ในการเรียนการสอนโดยตรง ซึ่งหมายถึง การนำวัสดุ เครื่องมือและวิธีการมาเป็นสะพานเชื่อมโยงความรู้เนื้อหาไปยังผู้เรียนได้ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งที่ถ่ายทอดซึ่งกันและกัน ได้ผลตรงตามจุดมุ่งหมาย

รัฐกรณ์ คิตการ (2543: 40) ระบุว่าสื่อการเรียนการสอน หมายถึงตัวกลางที่จะช่วยนำและถ่ายทอดข้อมูลความรู้ไปสู่ผู้เรียน ช่วยอธิบายขยายความให้เข้าใจในบทเรียนได้ง่ายจนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

วรรณ งามทวงษ์ (2532: 1) สื่อการสอน หมายถึง สิ่งซึ่งใช้เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติให้แก่ผู้เรียน หรือทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า สื่อการสอนหมายถึง สิ่งที่ใช้เป็นตัวกลางทั้งที่เป็นวัสดุอุปกรณ์หรือวิธีการใด ๆ ที่จะช่วยนำข้อมูลความรู้หรือถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ทศนคติ เจตคติและประสบการณ์ไปสู่ผู้เรียน โดยช่วยอธิบายให้เข้าใจในบทเรียนได้ง่าย และทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ความสำคัญของสื่อการเรียนรู้

อิสลามได้ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนที่ใช้สื่อเป็นสื่อกลางทำให้เกิดความเข้าใจง่ายและชัดเจนในเนื้อหา ดังปรากฏในแบบอย่างของท่านร่อซูล ซ็อลลัลลอฮุอลัยฮิวะซัลลัม ที่ได้ใช้สื่อในการสอนแก่บรรดาเศาะหาบะฮ์ รอฎียัลลอฮุอันฮุมผู้ใดได้ศึกษาในสุนนะฮ์ของท่านร่อซูล ซ็อลลัลลอฮุอลัยฮิวะซัลลัม เกี่ยวกับวิธีการใช้สื่อในการเรียนการสอนของท่านนั้น แน่นนอนเป็นที่ประจักษ์สำหรับเขาว่าท่านร่อซูล นั้นได้ใช้สื่อต่าง ๆ ทั้งในด้านการมองและการฟัง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริงหรือสามารถให้ผู้เรียนนั้นเข้าใจถึงความหมายอย่างลึกซึ้ง ถ้ามีการศึกษาค้นคว้าถึงการใช้สื่อต่าง ๆ ของท่านร่อซูล นั้น ไม่นึกว่าวิธีการใช้สื่อของท่านร่อซูลนั้นจะออกมาในรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งจะนำพาให้ผู้เรียนนั้นเข้าใจได้อย่างง่ายดายจากการศึกษาในสุนนะฮ์ของท่านร่อซูล พบว่าการใช้สื่อของท่านนั้นมีดังต่อไปนี้

(1) การใช้นิ้วมือเป็นสื่อการสอน

ความว่า : จากชะฮัด อิบนิชะฮุด กล่าวว่า ท่านร่อซูล กล่าวว่า “ ผู้อุปการะเด็กกำพร้าที่อยู่ในความดูแลของเขา หรืออยู่ในความดูแลผู้อื่นนั้น ฉันและเขาจะได้อยู่ในสวรรค์เช่นนี้ และท่านได้ชูนิ้วชี้กับนิ้วกลางขึ้น” (หะดีษบันทึก โดย มุสลิม, 2000 หมายเลขหะดีษ 2983 ; และอิบนุ มาญะฮ์, 1984 หมายเลขหะดีษ 3679)

จากหะดีษข้างต้นจะเห็นได้ว่าท่านร่อซูล ได้นำเสนอการใช้สื่อการเรียนการสอนโดยการชูนิ้วชี้กับนิ้วกลางแสดงถึงความใกล้ชิด เพื่อต้องการแสดงให้เห็นบรรดาเศาะหาบะฮ์ ได้เห็นถึงความใกล้ชิดกัน พร้อมได้อธิบายประกอบ โดยมุ่งเน้นให้เศาะหาบะฮ์มีความเข้าใจเพิ่มมากขึ้นและติดอยู่ในความทรงจำได้นาน

(2) ใช้สองมือ

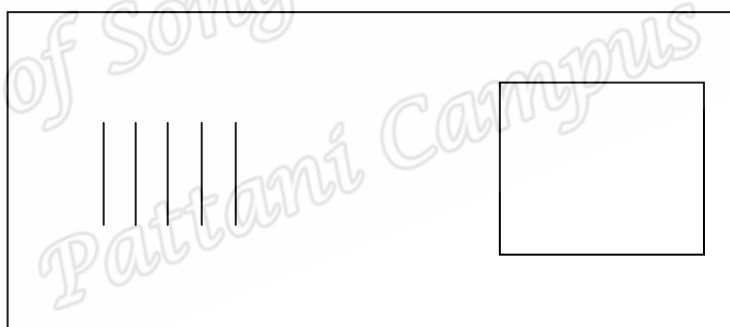
ได้มีรายงานจากท่านร่อซูล ว่าท่านร่อซูล นั้นเคยใช้สองมือของท่านประกอบการบรรยายต่อบรรดาเศาะหาบะฮ์ เพื่อถ่ายทอดการเข้าใจความว่า “ท่านนบีมุฮัมมัด ได้ถือฝ่ามือไว้ในมือซ้ายและทองคำไว้ในมือขวา หลังจากนั้นท่านก็ยกสองมือ แล้วท่านกล่าวว่า “แท้จริงทั้งสองอย่างนี้เป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับประชาชาติของฉันที่เป็นชาย และเป็นสิ่งที่อนูมัตสำหรับสตรีของพวกเขา”

จากสะตีสข้างต้นแสดงถึงการจัดการเรียนการสอนของท่านร่อซูล ด้วยการเลือกใช้สื่อที่หลากหลาย ง่ายต่อการเข้าใจและเป็นวัสดุที่หาง่ายตามธรรมชาติ ซึ่งผู้ที่เป็นครูควรนำเอาสิ่งเหล่านี้มาปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน (Hassan bin Ali al-Bashari, 2000: 128-134)

และครั้งหนึ่งที่ท่านกำลังสอนบรรดาเศาะหาบะฮ์ รอฎียัลลอฮูฮุนฮุม ท่านร่อซูล ซ็อลลัลลอฮูฮุอาลัยฮิวะฮัลลัม ได้ใช้กิ่งไม้วาดภาพลงบนพื้นดินเป็นสื่อในการสอน ดังมีรายงาน หะดีษ

ความว่า “ ท่านเราะฮูล ซ็อลลัลลอฮูฮุอาลัยฮิวะฮัลลัม ได้ขีดเป็น 4 เหลี่ยม แล้วลากเส้นขวางจากตอนกลางออกไปนอกสี่เหลี่ยม ต่อจากนั้นท่านก็ขีดเส้นเล็ก ๆ อีกเส้นเข้าไปติดกับเส้นใหญ่ส่วนที่อยู่ตรงกลาง แล้วกล่าวว่านี้คือมนุษย์ และนี่ (สี่เหลี่ยม) คือ การกำหนดช่วงชีวิตของเขาล้อมรอบเขาจากทุก ๆ ด้าน และนี่คือ (เส้นที่อยู่นอกกรอบสี่เหลี่ยม)คือความหวังของเขา ส่วนเส้นเล็ก ๆ คือความทุกข์ยากของเขา(ซึ่งอาจจะพบกับเขาก็ได้) หากเส้นใดพลาดไป เส้นอื่นก็จะเข้ามาสวมรอยอีก (เพราะมีหลายเส้นเล็ก ๆ) แต่ถ้าเส้นอื่น ๆ ผิดพลาดเส้นที่สามก็จะเข้ามาสวมรอย (เป็นวัฏจักรเช่นนี้ตลอดไป) ”

(บันทึกโดย อัลบุคอรี , 1989 : 6417)

รูปภาพ 2 แสดงการบรรยายเกี่ยวกับความตาย

ที่มา : Al-Asqalani (1989 : 11/285)

หะดีษบทนี้ ชี้ให้เห็นว่าท่านนบีมุฮัมมัด ซ็อลลัลลอฮูฮุอาลัยฮิวะฮัลลัม ได้ใช้สื่อประกอบการบรรยายเพื่อให้เห็นภาพอย่างชัดเจน ซึ่งครั้งหนึ่งปรากฏว่าในขณะที่ท่านกำลังสอนบรรดาเศาะหาบะฮ์ ท่านนบีมุฮัมมัด ซ็อลลัลลอฮูฮุอาลัยฮิวะฮัลลัม ก็ได้วาดภาพลงบนพื้นดิน และท่านก็ได้อธิบายว่ามนุษย์อยู่ตรงกลางกรอบสี่เหลี่ยม ซึ่งรอบ ๆ กรอบสี่เหลี่ยมคืออะญ์ล (กำหนดวันตายของมนุษย์) หากมนุษย์รอดพ้นจากภยันอันตรายหรืออุบัติเหตุทั้งหลายทั้งปวงมนุษย์ก็จะอยู่จนแก่เฒ่า ส่วนเส้นที่อยู่นอกเส้นสี่เหลี่ยม คือ ความหวังและความต้องการ ซึ่งมนุษย์ส่วนใหญ่จะสิ้นลมหายใจโดยที่ความหวังของเขายังไม่จบสิ้น การสอนบรรยายโดยใช้สื่อของท่านนบีมุฮัมมัด ชี้ให้เห็นว่าเป็นวิธีสอนที่ท่านได้ใช้มานานก่อนวิธีสอนในปัจจุบันเสียอีก การใช้สื่อใน

การเรียนการสอนทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจบทเรียนได้ง่ายและเห็นภาพอย่างชัดเจน เป็นการสื่อความหมายที่ทำให้นักเรียนสามารถจดจำบทเรียนได้นานและยังคงฝังแน่นอยู่ในความทรงจำ

และมีรายงานจากอับดุลลอฮ์ บิน มัสอูด เล่าไว้ความว่า “ท่านนบีมุฮัมมัด ซ็อลลัลลอฮุอลัยฮิวาลลัม ได้ลากเส้นหนึ่งเส้น และท่านได้กล่าวว่า “นี่คือแนวทางของอัลลอฮ์” หลังจากนั้นท่านได้ลากเส้นหลายเส้นทางด้านขวาและด้านซ้ายของเส้นดังกล่าว” และท่านได้กล่าวว่า “นี่คือแนวทางที่หลากหลาย” ทุกแนวทางนั้นจะมีชัยฏอนคอยชักชวนสู่แนวทางดังกล่าว และท่านได้อ่านอัลกุรอานอายะฮ์ที่มีความว่า

“และแท้จริงนี่คือทางของข้าอันเที่ยงตรง พวกเจ้าจงปฏิบัติตามเถิด และอย่าปฏิบัติตามหลาย ๆ ทาง เพราะมันจะทำให้เจ้าแยกออกไปจากทางของพระองค์” (อัลอันอาม: ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 153)

(บันทึกโดย อะห์หมัด, 1995: 4142)

จากหะดีษข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ท่านนบีมุฮัมมัด ซ็อลลัลลอฮุอลัยฮิวาลลัม ได้ใช้สื่อการสอนประกอบการบรรยายถึงแนวทางอิสลามที่เที่ยงตรงที่นำมาสู่ความมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และเป็นหนทางที่นำไปสู่สรวงสวรรค์ และเส้นอื่น ๆ จากเส้นตรงนั้น ไม่ว่าจะเป็นอุดมการณ์ ระเบียบ และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ หรือแม้แต่ความคิดใด ๆ ล้วนเป็นหนทางของชัยฏอนทั้งสิ้น ซึ่งต่างนำไปสู่ความเสื่อมเสียและสูญสลาย สุดท้ายจะเป็นทางนำไปสู่นรก

ฉะนั้นสื่อการเรียนการสอนมีคุณค่ามากทั้งทางด้านวิชาการทางด้านจิตวิทยาการ เรียนรู้ และทางด้านเศรษฐกิจการศึกษาดังที่ จำเนียร ศิลปะวานิช (2538: 254-255) ได้อธิบายถึงคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนอาจพิจารณาได้ 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. คุณค่าด้านวิชาการ

1.1 ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง และเรียนได้ดีกว่าได้มากกว่าที่ไม่ใช้สื่อการสอน

1.2 ลักษณะที่เป็นรูปธรรมของสื่อ การสอนช่วยทำให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของสิ่งต่าง ๆ ได้กว้างขวางและเป็นแนวทางให้เข้าใจสิ่งอื่น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น และยังช่วยส่งเสริมด้านความคิดและการแก้ปัญหาอีกด้วย

1.3 ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่า สื่อการสอนให้ประสบการณ์ที่เป็นจริงแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ อย่างถูกต้อง ทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้มากและจำได้นาน

1.4 สื่อการสอนบางชนิด เช่น ภาพยนตร์ ภาพนิ่ง จะช่วยเร่งทักษะในการเรียนรู้

2. คุณค่าทางด้านจิตวิทยาการเรียนรู้

2.1 สื่อการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและต้องการเรียนในสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น เช่นการอ่าน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการ การแก้ปัญหาและความซาบซึ้งในคุณค่า

2.2 สื่อการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดเป็นอย่างเดียวกันทั้งมีเจตคติของผู้เรียนด้วย

2.3 สื่อการสอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพอใจและช่วยให้กระทำกิจกรรมด้วยตนเอง

3. คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจการศึกษา

3.1 สื่อการสอนช่วยให้นักเรียนที่เรียนช้าได้เร็วและมากขึ้น ส่วนนักเรียนที่ฉลาดก็จะเรียนรู้ได้มากขึ้นไปอีก

3.2 การสอนโดยอธิบายเพียงอย่างเดียว เป็นการสิ้นเปลืองเวลาและเด็กจะลืมได้ง่าย ถ้าใช้สื่อการสอนจะช่วยจัดความสิ้นเปลือง และยังช่วยให้ครูที่สอนที่อยู่แล้วสอนได้ดียิ่งขึ้น

3.3 สื่อการสอนช่วยขจัดปัญหาเรื่องสถานที่ เวลา และระยะทาง เช่นสามารถนำสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตมาศึกษาได้ สามารถนำสิ่งที่อยู่ไกลเกินไปมาศึกษาได้ สามารถนำสิ่งที่เล็กหรือใหญ่เกินไปมาศึกษาได้จากคุณค่าหรือประโยชน์จากการใช้สื่อข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สื่อนั้นเปรียบเสมือนตัวละครที่ได้สะท้อนจากตัวบทมาเป็นการแสดงซึ่งทำให้ผู้ชมได้ชมได้สัมผัส ได้ความเพลิดเพลิน สูดท้ายผู้ชมได้บทสรุปจากการแสดงได้ข้อคิดหลาย ๆ อย่างโดยที่ไม่มีเบื่อหน่ายแต่อย่างใด เช่นกันกับการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดความเพลิดเพลินได้รับประสบการณ์โดยตรง สามารถแก้ปัญหาทั้งทางด้านวิชาการ ด้านจิตวิทยา และด้านเศรษฐกิจการศึกษาได้มาก

ประเภทสื่อการเรียนรู้

ธรรมชาติที่อยู่รอบ ๆ ตัวเราล้วนแล้วเป็นสิ่งถูกสร้างจากอัลลอฮ์ ซุบฮานาฮูวตาอาลา เพื่อให้บ่าวใช้เป็นสื่อในการคิดถึงความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ ซุบฮานาฮูวตาอาลา สิ่งถูกสร้างในโลกนี้มีมากมายจนนับไม่ถ้วนที่สามารถนำมาใช้เป็นสื่อได้ รวมทั้งเหตุการณ์ต่าง ๆ หรือสถานที่ที่เป็นประวัติศาสตร์ นั้นแสดงว่าสื่อที่ผู้สอนสามารถนำมาใช้มีรูปแบบที่หลากหลายและสามารถเลือกตามความเหมาะสมของผู้เรียนที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอด ซึ่งเหล่านั้นปรากฏอยู่ในอัลกุรอานดังที่อัลลอฮ์ ซุบฮานาฮูวตาอาลา ใช้สัตว์ชนิดหนึ่งที่มีชื่อว่านกเพื่อที่จะสะท้อนถึงความอนุภาพเหนือทุกสิ่งทุกอย่างและพระผู้ซึ่งอำนาจอยู่ในพระหัตถ์ของอัลลอฮ์ ซุบฮานาฮูวตาอาลา ในโองการที่ว่า

ความว่า : “พวกเขามิได้มองไปดุนกที่ (บิน) อยู่เบื้องบนพวกเขาดอกหรือ? มันกว
ปีกและหุบปีก (ของมัน) ไม่มีผู้ใดจะไปดึงมันไว้ได้นอกจากพระผู้ทรงกรุณาปราณี แท้จริง
พระองค์ทรงมองเห็นทุกสิ่งทุกอย่าง”

(สุเราะห์ อัลมุลก: 19)

นั่นแสดงถึงความสามารถของอัลลอฮ์ ซุบฮานาฮูวตาอาลา ความมีอำนาจในทุกสิ่ง
ทุกอย่างในที่นี้อัลลอฮ์ ซุบฮานาฮูวตาอาลา ได้ใช้สัตว์ชนิดหนึ่งคือนกเป็นสื่อบ่งบอกถึง
ความสามารถอันสูงส่ง และเพื่อให้ท่านนั้นสามารถเห็นได้ชัดเจนและสามารถเข้าใจได้ง่ายมากขึ้น
และอีกหลายโครงการที่กล่าวถึงการใช้สื่อที่หลากหลาย

ซึ่งจำเนียร ศิลปะวานิช (2538: 255-257) ได้แบ่งประเภทของสื่อออกเป็น 3
ประเภท ดังนี้

1. เครื่องมืออุปกรณ์ (Hardware)

เครื่องมือหรืออุปกรณ์เป็นสื่อที่มีขนาดใหญ่ อาจประกอบด้วยกลไกทางไฟฟ้าทาง
อิเล็กทรอนิกส์หรือเครื่องกลต่าง ๆ เช่น เครื่องฉายทั้งหมด มี เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉาย
ฟิล์มสคริป เครื่องฉายวัตถุทึบแสง เครื่องรับโทรทัศน์ วิทยุ เครื่องเล่น เครื่องบันทึกเสียงตลอดจน
เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น เครื่องมือเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นตัวกลางซึ่งจะช่วยในการถ่ายทอด
ความรู้ไปสู่ผู้เรียนจำนวนมาก ๆ ในเวลาเดียวกัน ได้อย่างรวดเร็ว

2. วัสดุ (Software)

วัสดุเป็นสื่อขนาดเล็ก เคลื่อนย้ายได้ง่าย สื่อประเภทจะลักษณะสำคัญคือ เป็นวัสดุที่
บรรจุข้อความเรื่องราว ความรู้ต่าง ๆ ใช้ในการถ่ายทอดไปยังผู้รับหรือนักเรียน บางประเภท
จำเป็นอาศัยสื่อขนาดใหญ่นำอุปกรณ์ในการถ่ายทอดไปสู่ผู้รับ แต่ก็มีวัสดุบางชนิดที่สามารถใช้ส่ง
หรือถ่ายทอดความรู้ข่าวสารไปยังผู้รับได้โดยตรง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมือพาไป เช่น รูปภาพ
หนังสือ แผนที่ แผนที่ ลูกโลก เป็นต้น

3. เทคนิคหรือวิธี (Techniques or Methods)

เทคนิคหรือวิธีหมายถึงกระบวนการและกิจกรรมทั้งหลายที่ครูใช้ในการสอนเพื่อให้
บรรลุถึงจุดหมายที่ได้ตั้งไว้ วิธีการเหล่านี้ในบางครั้งอาจจะต้องอาศัยเครื่องมือและวัสดุเข้าช่วย
บางครั้งอาจใช้เทคนิคโดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมือหรือวัสดุเข้าช่วย เช่น การอภิปราย การพูด
รายงาน การศึกษานอกสถานที่ การบันทึกเสียง การฝึกงาน เป็นต้น

จากการนำเสนอประเภทของสื่อข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนนั้นมี
ชนิดที่หลากหลายมีทั้งที่เป็นประเภทสัมผัส ประเภทฟัง ประเภทมองเห็นและอื่น ๆ อีกมากมาย
ขึ้นอยู่กับผู้ที่จะนำไปใช้ในด้านใดกับเรื่องอะไรก็สามารถเลือกเอานั่นมาเป็นสื่อได้

การเลือกใช้สื่อการเรียนรู้

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้สอนจะต้องมีความรู้และคำนึงถึงนั้นคือการเลือกใช้สื่อเพื่อใช้จัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ซึ่ง จริยา เหนียนเฉลย (2546: 18-19) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการเลือกใช้สื่อการสอน ดังนี้

1. ความเหมาะสม สื่อที่จะใช้นั้นเหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการสอนหรือไม่
2. ความถูกต้อง สื่อที่จะใช้ช่วยให้นักเรียนได้ข้อสรุปที่ถูกต้องหรือไม่ในเนื้อหา
3. ความเข้าใจ สื่อที่ใช้นั้นช่วยให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักเรียนหรือไม่
4. ประสิทธิภาพที่ได้รับ สื่อที่จะใช้นั้นช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์แก่นักเรียนหรือไม่
5. ความเหมาะสมกับวัย ระดับชั้น จำนวนผู้เรียน ความสามารถ ความสนใจ รวมทั้งทักษะและรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนหรือไม่
6. เหมาะสมกับทัศนคติและทักษะของครูผู้สอนหรือไม่
7. สื่อนั้นช่วยให้นักเรียนร่วมกิจกรรมตามที่ครูต้องการหรือไม่
8. ระยะเวลาในการเสนอสื่อการสอนนั้นเหมาะสมหรือไม่
9. สื่อนั้นช่วยเสนอแนะกิจกรรมอื่น ๆ ที่นักเรียนอาจปฏิบัติเพิ่มเติมได้หรือไม่
10. มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้สื่อนั้นแค่ไหน อาทิเช่น สถานที่ แสงสว่าง สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เป็นต้น

2.4.3.4 การจัดบรรยากาศการเรียนรู้

บรรยากาศการเรียนรู้มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสนใจใคร่รู้ใคร่เรียน บรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความอบอุ่น ความเห็นอกเห็นใจ ย่อมเป็นแรงจูงใจที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้

ความหมายของการจัดบรรยากาศการเรียนรู้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550: 227-228) กล่าวว่า การจัดบรรยากาศในการเรียนรู้ หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ เพื่อช่วยส่งเสริมให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยสร้างความสนใจใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา ตลอดจนช่วยสร้างความมีระเบียบวินัยให้แก่ผู้เรียน และได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีจะช่วยส่งเสริมและสร้างเสริมผู้เรียนในด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคมได้เป็นอย่างดี ทำให้นักเรียนเรียนด้วยความสุข รักการเรียน และเป็นคนใฝ่เรียนใฝ่รู้ในที่สุด โดยการจัดบรรยากาศการเรียนรู้มีความสำคัญดังนี้

1. ช่วยส่งเสริมให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่น
2. ช่วยสร้างเสริมเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงามและความมีระเบียบวินัยให้แก่ผู้เรียน
3. ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างความสนใจในบทเรียนมากขึ้นช่วยส่งเสริมการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
4. ช่วยสร้างเจตคติที่ดีต่อการมาเรียน เพราะในชั้นเรียนมีครูที่เข้าใจนักเรียนและนักเรียนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

วิธีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

สุพิชญา ธีรกุลและคณะ (2524: 182-187) เสนอแนะแนวทางการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ไว้หลายประการ สรุปได้ดังนี้

- (1) สภาพโรงเรียนและห้องเรียน โรงเรียนจัดอาคารสถานที่ถูกหลักวิชา เช่นการวางแนวอาคารถูกทิศทาง เพื่อให้ได้รับแสงเพียงพอ ไม่มีเสียงดังรบกวน ตรงทิศทางลม ไม่ร้อนอบอ้าวจนเกินไป ภายในตกแต่งด้วยสิ่งที่สวยงาม บริเวณควรสะอาดสวยงาม โต๊ะเก้าอี้เพียงพอเหมาะสมกับผู้เรียน
- (2) หลักสูตร จัดหลักสูตรได้ตรงกับความมุ่งหมายของการศึกษา ตรงตามความต้องการของเด็กแต่ละวัย
- (3) แบบเรียนและบทเรียน ที่ครูจะนำมาสอนนักเรียนควรพิจารณาเฉพาะส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน เหมาะสมกับวัย หรือความรู้ความสนใจ ความต้องการของเด็กและสอดคล้องกับท้องถิ่น
- (4) อุปกรณ์การศึกษา เลือกใช้อุปกรณ์การสอนหรือสื่อการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหา เวลา เทคนิคและวิธีการใช้
- (5) กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนควรเลือกใช้กิจกรรมที่ตรงกับจุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยกิจกรรมที่ดีควรเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนกระทำแล้วเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- (6) เวลาและโอกาส การเรียนรู้จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับเวลา โดยครูต้องจัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่สอนและต้องมีความยืดหยุ่นไปตามเนื้อหา
- (7) สถานที่ สถานที่ใช้ในการเรียนอาจไม่ได้หมายถึงห้องเรียนเพียงอย่างเดียว โดยอาจเป็นสนามโรงเรียน หรือสถานที่ที่ไปทัศนศึกษาด้วย การเปลี่ยนแปลงบรรยากาศในการเรียน ช่วยให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่าย และสถานที่นั้นจะต้องเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนโดยตรง

(8) ผู้เรียน การเรียนการสอนจะเกิดขึ้นได้และเป็นผลดี ก็ต่อเมื่อผู้เรียนมีความพร้อม ความสนใจที่จะศึกษาความรู้และรับรู้ ครูจะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมที่จะเรียน หรือเมื่อผู้เรียนเกิดความพร้อมที่จะเรียนก็ควรให้ออกสแก่ผู้เรียนทันที

(9) ผู้สอนและวิธีสอน ครูถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ เพราะไม่มีอุปกรณ์การสอนใด ๆ ในโลกนี้ที่จะใช้แทนครูที่มีความสามารถในการสอนได้

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า ทุก ๆ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนมีส่วนช่วยในการจัดบรรยากาศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี

2.4.3.5 การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนการเรี้นรู้เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ทราบระดับของผลของการเรียนรู้ของผู้เรียนว่ามีพัฒนาการเป็นอย่างไร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความหมายของการวัดและประเมินผล

ความหมายของการวัดและประเมินผลมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลายดังนี้

อุทุมพร จามรมาน (2530: 6) ได้กล่าวว่าการวัด คือ การกำหนดตัวเลขให้กับลักษณะตามกฎที่กำหนด

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2535: 15) กล่าวว่า การวัดเป็นกระบวนการเชิงปริมาณในการกำหนดค่าเป็นตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายแทนคุณลักษณะของสิ่งที่วัดโดยอาศัยกฎเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546: 139) การวัด (Measurement) คือ การให้ตัวเลขกับลักษณะที่กำหนด

พิชิต ฤทธิจรู (2548: 3) ได้สรุปว่า การวัดผลหมายถึงกระบวนการกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์ให้กับบุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์อย่างมีกฎเกณฑ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แทนปริมาณ หรือคุณภาพของคุณลักษณะที่จะวัด

อึเบล (1972: 557 อ้างถึงใน ยรรยง ยรรยงเมธ ม.ป.ป.: 3) กล่าวว่า การวัดผลหมายถึง กระบวนการในการกำหนดจำนวนให้แก่แต่ละสมาชิกที่อยู่ในกลุ่มสิ่งของหรือบุคคลที่ต้องการวัด เพื่อบ่งชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของคุณลักษณะที่จะวัดของสิ่งของหรือบุคคลนั้น

เกษตรชัย และหิม (2547: 3) ได้สรุปว่า การวัดผลหมายถึง การกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์ใดๆเข้ากับวัตถุ สิ่งของ บุคคล เหตุการณ์ และปรากฏการณ์ใดๆตามกฎเกณฑ์

อย่างใดอย่างหนึ่ง อันเป็นกระบวนการที่จะให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการ เช่นการวัดความสูง การวัดน้ำหนัก การวัดความยาว การวัดความดันโลหิตและการวัดไข้ เป็นต้น

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การวัดผล (Measurement) หมายถึงกระบวนการในการกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์ให้แก่แต่ละสมาชิกที่อยู่ในกลุ่มสิ่งของหรือบุคคลที่ต้องการวัด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แทนปริมาณ หรือคุณภาพของคุณลักษณะที่ต้องการวัด เช่น การวัดความสูง การวัดน้ำหนัก การวัดความยาว การวัดไข้ เป็นต้น

ส่วนความหมายการประเมินผล ได้มีผู้ให้นิยามดังนี้

อุทุมพร จามรมาน (2530: 6) ได้กล่าวว่าการประเมินผล คือ การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่วัดตามเกณฑ์ภายในและภายนอก

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2535: 17) กล่าวว่า การประเมินผล คือ กระบวนการในการตัดสินคุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างมีหลักเกณฑ์เพื่อสรุปว่าสิ่งนั้นดี - เลว ปานใด

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2548: 5) ได้สรุปความหมายของการประเมินผลคือ การตัดสินคุณค่าหรือคุณภาพของผลที่ได้จากการวัดโดยเปรียบเทียบกับผลการวัดอื่น ๆ หรือเกณฑ์ที่ตั้งไว้

สมนึก ภักดิ์ทิพย์ (2544: 3-4) ให้ความหมายของการประเมินผลว่าหมายถึง การตัดสิน หรือวินิจฉัยสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จากการวัดผล โดยอาศัยเกณฑ์การพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่ง

เกษตรชัย และหิม (2547: 5) ได้สรุปว่า การประเมินผลหมายถึงการวินิจฉัย ติราคา บ่งคุณค่า โดยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เช่น บ่งว่าดี-เลว โง่-ฉลาด ผ่าน-ตก เป็นต้น หรือเป็นกระบวนการวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้ข้อมูลที่ได้มาประกอบในการตัดสินใจในทางเลือกต่าง ๆ

จากความหมายต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการประเมินผลหมายถึง การวินิจฉัยการตัดสินคุณค่าหรือคุณภาพของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ได้จากการวัด โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เช่น ดี-เลว ผ่าน-ตก โง่-ฉลาด ปานใด

หลักการวัดและประเมินผล

ในการวัดและประเมินผลการเรียนของผู้เรียนนั้นจำเป็นสำหรับครูหรือผู้ที่ทำการวัดต้องยึดหลักการวัดผลดังนี้

สุมาลี จันทรชลอ (2552: 13) กล่าวว่า การดำเนินการวัดผลควรคำนึงถึงหลักการต่อไปนี้

1. วัดให้ตรงจุดประสงค์ หากการวัดไม่ตรงวัตถุประสงค์จะไม่สามารถสื่อความหมายเกี่ยวกับปริมาณหรือขนาดของสิ่งที่วัดได้
2. ใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ เครื่องมือวัดผลไม่ว่าแบบใดต้องมีคุณภาพ วัดได้เที่ยงหรือมีความเที่ยงสูง วัดได้ครบถ้วนมีความตรงกับวัตถุประสงค์หรือสิ่งที่ต้องการวัด มีความ

เป็นปรนัย การใช้ภาษาชัดเจนไม่กำกวม ผู้อ่านอ่านแล้วเข้าใจตรงกัน มีระบบการให้คะแนนที่เที่ยงธรรม

3. แปลผลได้ถูกต้อง โดยต้องพิจารณาเกณฑ์หรือกลุ่มที่นำมาเปรียบเทียบ รวมทั้งต้องคำนึงถึงคุณลักษณะที่เป็นตัวแทนที่จะอ้างถึงด้วย ไม่แปลผลนอกกรอบของความเป็นตัวแทนนั้น ๆ

4. ใช้ผลการวัดให้คุ้มค่า ผลจากการวัดผลควรให้ข้อมูลของผู้เรียนเกี่ยวกับระดับความสามารถโดยภาพรวม ความสามารถเด่น-ด้อย ในบางจุด ความเจริญงอกงาม หรือความก้าวหน้าของผู้เรียนและสามารถใช้ผลการสอบเพื่อบอกถึงคุณภาพของเครื่องมือ

ความมุ่งหมายของการวัดและประเมินผล

พิชิต ฤทธิจรูญ (2548: 20) กล่าวว่า การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนนั้นมีความมุ่งหมายหลายประการซึ่งครูผู้สอนอาจเลือกใช้ให้ตรงกับความต้องการได้ดังนี้

1. เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน
2. เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐาน
3. เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน
4. เพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่อง
5. เพื่อตัดสินผลการเรียน
6. เพื่อจัดตำแหน่งหรือจัดประเภท
7. เพื่อเปรียบเทียบระดับพัฒนาการ
8. เพื่อพยากรณ์หรือทำนาย
9. เพื่อประเมินค่า

สุมาลี จันทร์ชลอ (2552: 15) ได้แบ่งจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินผลไว้ดังนี้

1. เพื่อจัดตำแหน่ง
2. เพื่อการเปรียบเทียบ
3. เพื่อการวินิจฉัย
4. เพื่อการพยากรณ์
5. เพื่อการประเมินผล

ประโยชน์ของการวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลจะเป็นวิธีพิจารณาว่าการสอนของครูนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใดและผลของการวัดและประเมินผลก็จะให้ข้อมูลเพื่อปรับปรุงวิธีการสอนของครู

ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น เกษตรชัย และหิม (2547: 30-32) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการวัดผลไว้ดังนี้

ประโยชน์ต่อครูผู้สอน

1. ช่วยให้ครูรู้ว่านักเรียนแต่ละคนเก่ง-อ่อนด้านใด
2. ช่วยให้ครูรู้ว่าควรเริ่มต้นสอนจากตรงไหน
3. ช่วยให้ครูรู้ว่านักเรียนคนใดควรเอาใจใส่เป็นพิเศษ
4. ช่วยให้ครูรู้ว่าวิธีสอนแบบใดให้ผลมากน้อยอย่างไร
5. ช่วยให้ครูรู้ว่าควรปรับปรุงกิจกรรมและหลักสูตรอย่างไร

ประโยชน์ต่อนักเรียน

1. ทำให้นักเรียนรู้สถานะของตัวเอง และสามารถหาแนวทางแก้ไขโดยตรงตามคำแนะนำของครูผู้สอน
2. นักเรียนรู้ความถนัดและความสามารถของตนเอง ควรเรียนต่อในสาขาใด
3. ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสนใจเรียนมากขึ้น ทำให้นิสัยในการเรียนดีขึ้น
4. ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะการสอนแต่ละครั้งนักเรียนจะต้องเตรียมตัวสอบเพื่อให้ได้คะแนนมาก ๆ จึงมีการทบทวนเนื้อหาที่จะสอบ หรือมีการซักถาม ทบทวนกันระหว่างเพื่อน
5. ทำให้นักเรียนพัฒนาตนเองในแนวทางที่เหมาะสมยิ่งขึ้น
6. ทำให้นักเรียนทราบจุดมุ่งหมายในการเรียน เพราะก่อนการประเมินผลครูจะต้องแจ้งให้ผู้เรียนทราบจุดประสงค์การเรียนทุกครั้ง

ประโยชน์ต่อผู้บริหาร

1. ช่วยให้ผู้บริหารใช้ผลการทดสอบเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับทราบสถานภาพต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น มาตรฐานความรู้ของเด็กสูงขึ้นหรือต่ำลง
2. ช่วยให้ผู้บริหารรู้ว่าหลักสูตรและวิธีสอนแบบต่าง ๆ นั้นให้ผลอย่างไร
3. ช่วยให้ผู้บริหารรู้ว่าการสอน การอบรมมีคุณภาพมากน้อยเพียงใด
4. ช่วยให้ผู้บริหารใช้เป็นข้อมูลสำหรับแก้ไขปรับปรุงงานด้านบริหาร ด้านวิชาการ รวมทั้งด้านอื่น ๆ ของโรงเรียน
5. ทำให้เกิดการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าภายในโรงเรียนตนและปัญหาทั่วไป

ประโยชน์ในงานแนะแนว

1. ช่วยวินิจฉัยและวิเคราะห์ความเด่นด้อยของนักเรียนแต่ละคน

2. ช่วยให้ผู้รู้เหตุของปัญหาทางการเรียน อารมณ์ สังคม
3. ช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจเด็กได้อย่างถ่องแท้มากขึ้น
4. นำผลการวัดไปแนะนำวิธีการเรียน และแนะนำอาชีพแก่นักเรียน
5. นำผลการสอบต่างๆมาวิเคราะห์วิจัยเพื่อให้ทราบว่าเด็กรุ่นใดมักมีปัญหาอะไร และควรแก้ไขอย่างไรจึงจะถูกจุด

วิธีการประเมินผลการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์(2553: 175-198) กล่าวว่า การประเมินผลการเรียนรู้ตามแนวการปฏิรูปการศึกษาเน้นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) มีรายละเอียดดังนี้

(1) ความหมาย

การประเมินสภาพจริงเป็นการประเมินจากการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยงานหรือกิจกรรมที่มอบหมายให้ผู้ปฏิบัติ จะเป็นงานหรือสถานการณ์ที่เป็นจริงหรือใกล้เคียงกับชีวิตจริง จึงเป็นงานที่มีสถานการณ์ซับซ้อนและเป็นองค์รวมมากกว่างานปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนทั่วไป

(2) แนวคิดและหลักการของการประเมินผลตามสภาพจริง

- 1) ไม่เน้นการประเมินทักษะพื้นฐานแต่เน้นการประเมินทักษะการคิดที่ซับซ้อนในการทำงาน ความร่วมมือ ในการแก้ปัญหา และการประเมินตนเองทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน
- 2) เป็นการวัดและประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน
- 3) เป็นการสะท้อนให้เห็นการสังเกตสภาพงานปัจจุบัน ของผู้เรียน และสิ่งที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง
- 4) เป็นการให้ความสำคัญกับงานที่เป็นจริงโดยพิจารณาจากงานหลาย ๆ ชิ้น
- 5) ผู้ประเมินควรมีหลายคน มีการประชุมกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เรียน
- 6) การประเมินต้องดำเนินการไปพร้อมกับการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
- 7) นำการประเมินตนเองมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินตามสภาพที่แท้จริง
- 8) ควรมีการประเมินทั้ง การประเมินที่เน้นการปฏิบัติจริง และการประเมินจากแฟ้มสะสมงาน

(3) ลักษณะสำคัญของการวัดและการประเมินผลจากสภาพจริง

- 1) ใช้วิธีการประเมินกระบวนการคิดที่ซับซ้อน ความสามารถในการปฏิบัติงานศักยภาพของผู้เรียน มากกว่าที่จะประเมินว่าผู้เรียนสามารถจดจำความรู้อะไรได้บ้าง
- 2) เป็นการประเมินความสามารถของผู้เรียน เพื่อวินิจฉัยผู้เรียนในส่วนที่ควรส่งเสริมและส่วนที่ควรแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพตามความสามารถ ความสนใจและความต้องการของแต่ละบุคคล
- 3) เป็นการประเมินที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมประเมินผลงานของตัวเองและของเพื่อนร่วมห้อง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตัวเอง เชื่อมั่นตนเอง สามารถพัฒนาข้อมูลได้
- 4) ข้อมูลที่ประเมินได้จะต้องสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้และการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ว่าสามารถตอบสนองความสามารถ ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียนแต่ละบุคคลได้หรือไม่
- 5) ประเมินความสามารถของผู้เรียนในการถ่ายโอนการเรียนรู้ไปสู่ชีวิตจริงได้
- 6) ประเมินด้านต่างๆ ด้วยวิธีที่หลากหลายในสถานการณ์ต่างๆ อย่าง

ต่อเนื่อง

(4) ขั้นตอนการประเมินตามสภาพจริง

- 1) กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการประเมิน ต้องสอดคล้องกับสาระมาตรฐานจุดประสงค์การเรียนรู้และสะท้อนการพัฒนาด้วย
- 2) กำหนดขอบเขตในการประเมิน ต้องพิจารณาเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนเช่น ความรู้ ทักษะและกระบวนการ ความรู้สึก คุณลักษณะ เป็นต้น
- 3) กำหนดผู้ประเมิน โดยพิจารณาผู้ประเมินว่าจะมีใครบ้าง เช่นผู้เรียน ประเมินตนเอง เพื่อน ผู้เรียน ผู้สอน ผู้ปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น
- 4) เลือกใช้เทคนิคและเครื่องมือในการประเมิน ควรมีความหลากหลายและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ วิธีการประเมิน เช่น การทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์ การบันทึกพฤติกรรมแบบสำรวจความคิดเห็น บันทึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง แฟ้มสะสมงาน ฯลฯ
- 5) กำหนดเวลาและสถานที่ที่จะประเมิน เช่น ประเมินระหว่างผู้เรียนทำกิจกรรมระหว่างทำงานกลุ่ม/โครงการ วันใดวันหนึ่งของสัปดาห์ เวลาว่าง/พักกลางวัน ฯลฯ
- 6) วิเคราะห์ผลและวิธีการจัดการข้อมูลการประเมิน เป็นการนำข้อมูลจากการประเมินมาวิเคราะห์โดยระบุสิ่งที่วิเคราะห์ เช่น กระบวนการทำงาน เอกสารจากแฟ้มสะสมงาน ฯลฯรวมทั้งระบุวิธีการบันทึกข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
- 7) กำหนดเกณฑ์ในการประเมิน เป็นการกำหนดรายละเอียดในการให้คะแนนผลงานว่าผู้เรียนทำอะไร ได้สำเร็จหรือว่ามีระดับความสำเร็จในระดับใด คือ มีผลงานเป็น

อย่างไรการให้คะแนนอาจจะให้ในภาพรวมหรือแยกเป็นรายให้สอดคล้องกับงานและจุดประสงค์การเรียนรู้

อาจกล่าวสรุปได้ว่าการประเมินตามสภาพจริงเป็นขั้นตอนที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันกำหนด ผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการโดยวิเคราะห์จากหลักสูตร และความต้องการของผู้เรียนมีแนวทางของงานที่ปฏิบัติ กำหนดกรอบและวิธีการประเมินร่วมกันระหว่างผู้ประเมินและผู้ถูกประเมิน

(5) เทคนิค/วิธีการที่ใช้ในการประเมินตามสภาพจริง

การประเมินตามสภาพจริงเป็นการกระทำ การแสดงออกหลายๆ ด้าน ของผู้เรียนตามสภาพความเป็นจริงทั้งในและนอกห้องเรียน มีวิธีการประเมินโดยสังเขปดังนี้

1) การสังเกต เป็นวิธีการที่ดีมากวิธีหนึ่งในการเก็บข้อมูลพฤติกรรมด้านการใช้ความคิด การปฏิบัติงาน และโดยเฉพาะด้านอารมณ์ ความรู้สึก และลักษณะนิสัยสามารถทำได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน หรือในสถานการณ์อื่นนอกสถานศึกษา เครื่องมืออื่น ๆ ที่ใช้ประกอบการสังเกต ได้แก่ แบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วนประมาณค่า แบบบันทึกกระเปาะย่นสะสม เป็นต้น

2) การสัมภาษณ์ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ใช้เก็บข้อมูลพฤติกรรมด้านต่างได้ดี เช่น ความคิด(สติปัญญา) ความรู้สึก กระบวนการขั้นตอนในการทำงาน วิธีแก้ปัญหา ฯลฯ อาจใช้ประกอบการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มั่นใจมากยิ่งขึ้นก่อนสัมภาษณ์ควรหาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของผู้เรียนก่อนเพื่อทำให้การสัมภาษณ์ตรงประเด็นและได้ข้อมูลยิ่งขึ้น ควรเตรียมชุดคำถามล่วงหน้าและจัดลำดับคำถามช่วยให้การตอบไม่วกวนขณะสัมภาษณ์ผู้สอนใช้จาก ทำทาง น้ำเสียงที่อบอุ่นเป็นกันเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกปลอดภัยและผ่อนคลายให้ผู้เรียนอยากพูด/เล่า ใช้คำถามที่ผู้เรียนเข้าใจง่ายและผู้สอนอาจใช้วิธีสัมภาษณ์ทางอ้อมคือ สัมภาษณ์จากบุคคลที่ใกล้ชิดผู้เรียน เช่น เพื่อนสนิทผู้ปกครอง เป็นต้น

3) การตรวจงาน เป็นการวัดและประเมินผลที่เน้นการนำผลการประเมินไปใช้ทันทีใน 2 ลักษณะ คือ เพื่อการช่วยเหลือผู้เรียนและเพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน จึงเป็นการประเมินที่ควรดำเนินการตลอดเวลา เช่น การตรวจแบบฝึกหัด ผลงานภาคปฏิบัติ โครงการ/โครงการต่าง ๆ เป็นต้น งานเหล่านี้ควรมีลักษณะที่ผู้สอนสามารถประเมินพฤติกรรมระดับสูงของผู้เรียนได้ เช่น แบบฝึกหัดที่เน้นการเขียนตอบ เรียบเรียง สร้างสรรค์ งาน โครงการโครงการที่เน้นความคิดขั้นสูงในการวางแผนจัดการ ดำเนินการและแก้ปัญหาสิ่งที่ควรประเมินควบคู่ไปด้วยเสมอในการตรวจงาน คือ ลักษณะนิสัยและคุณลักษณะที่ดีในการทำงาน ซึ่งผู้สอนควรมีความยืดหยุ่นการประเมิน จากการตรวจงานมากขึ้น ดังนี้

3.1) ไม่จำเป็นต้องนำชิ้นงานทุกชิ้นมาประเมิน อาจเลือกเฉพาะชิ้นงานที่ผู้เรียนทำได้ดีและบอกความหมาย/ความสามารถของผู้เรียนตามลักษณะที่ผู้สอน

ต้องการประเมินได้วิธีนี้เป็นการเน้น “จุดแข็ง” ของผู้เรียน นับเป็นการเสริมแรง สร้างแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนพยายามผลิตงานที่ดี ๆ ออกมามากขึ้น

3.2) จากแนวคิดตามข้อ 1 ชิ้นงานที่หยิบมาประเมินของแต่ละคน จึงไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องเดียวกัน เช่น ผู้เรียนคนที่ 1 งานที่ (ทำได้ดี) ควรหยิบมาประเมินอาจเป็นงานชิ้นที่ 2,3, 5 ส่วนผู้เรียนคนที่ 2 งานที่ควรหยิบมาประเมินอาจเป็นงานชิ้นที่ 1, 2 ,4 เป็นต้น

3.3) อาจประเมินชิ้นงานที่ผู้เรียนทำนอกเหนือจากที่ผู้สอนกำหนดให้ก็ได้ แต่ต้องมั่นใจว่าเป็นสิ่งที่ผู้เรียนทำเองจริง ๆ เช่น สิ่งประดิษฐ์ที่ผู้เรียนทำเองที่บ้าน และนำมาใช้ที่สถานศึกษาหรืองานเลือกต่าง ๆ ที่ผู้เรียนทำขึ้นเองตามความสนใจ เป็นต้น การใช้ข้อมูล/หลักฐานผลงานอย่างกว้างขวาง จะทำให้ผู้สอนรู้จักผู้เรียนมากขึ้น และประเมินความสามารถของผู้เรียนตามสภาพที่แท้จริงของเขาได้แม่นยำยิ่งขึ้น

3.4) ผลการประเมิน ไม่ควรบอกเป็นคะแนนหรือระดับคุณภาพ ที่เป็นเฉพาะตัวเลขอย่างเดียว แต่ควรบอกความหมายของผลคะแนนนั้นด้วย

3.5) การรายงานตนเอง เป็นการให้ผู้เรียนเขียนบรรยายหรือตอบคำถามสั้น ๆ หรือตอบแบบสอบถามที่ผู้สอนสร้างขึ้น เพื่อสะท้อนถึงการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งความรู้ ความเข้าใจวิธีคิด วิธีทำงานความพอใจในผลงาน ความต้องการพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น

3.6) การใช้บันทึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียนผลงานผู้เรียน โดยเฉพาะความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนจากแหล่งต่าง ๆ เช่น จากเพื่อนผู้สอน-โดยประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียนจากเพื่อนผู้เรียน-โดยจัดชั่วโมงสนทนา วิพากษ์ผลงาน (ผู้เรียนต้องได้รับคำแนะนำมาก่อนเกี่ยวกับหลักการ วิธีวิจารณ์เพื่อการสร้างสรรค์)จากผู้ปกครอง-โดยจดหมาย/สารสัมพันธ์กับผู้สอน หรือสถานศึกษากับผู้ปกครองมีจดหมายถึงกันโดยตลอดเวลา โดยการประชุมผู้ปกครองที่สถานศึกษาจัดขึ้น หรือโดยการตอบแบบสอบถามสั้น ๆ

2.5 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้

นักการศึกษาได้เสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ไว้อย่างหลากหลายแต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอเพียง 3 ทฤษฎีเท่านั้น ได้แก่

2.5.1 ทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligences)

การ์ดเนอร์ (Gardner, 1983 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2550: 86-90) ให้นิยามคำว่า “เชาว์ปัญญา” (Intelligence) ไว้ว่า หมายถึงความสามารถในการแก้ปัญหาในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ หรือการสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรมในแต่ละแห่ง รวมทั้งความสามารถในการตั้งปัญหาเพื่อจะหาคำตอบและเพิ่มพูนความรู้ โดยในความคิดของการ์ดเนอร์ บุคคลประกอบด้วยความสามารถ 3 ประการคือ

1. ความสามารถในการแก้ปัญหาในสภาพการณ์ต่าง ๆ และตามบริบททางวัฒนธรรมของบุคคลนั้น
2. ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีประสิทธิภาพและสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรม
3. ความสามารถในการแสวงหาหรือตั้งปัญหาเพื่อหาคำตอบและเพิ่มพูนความรู้ นอกจากนี้แล้วการ์ดเนอร์ได้แบ่งเชาว์ปัญญาไว้ 8 ด้านดังนี้
 - 1) เชาว์ปัญญาด้านภาษา
 - 2) เชาว์ปัญญาด้านคณิตศาสตร์หรือการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ
 - 3) เชาว์ปัญญาด้านมิติสัมพันธ์
 - 4) เชาว์ปัญญาด้านดนตรี
 - 5) เชาว์ปัญญาเชาว์ปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ
 - 6) เชาว์ปัญญาด้านการสัมพันธ์กับผู้อื่น
 - 7) เชาว์ปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง
 - 8) เชาว์ปัญญาด้านความเข้าใจธรรมชาติ

แนวทางการนำทฤษฎีพหุปัญญามาใช้ในการเรียนการสอนมีหลากหลายดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ควรมีกิจกรรมที่หลากหลายสามารถส่งเสริมเชาว์ปัญญาได้หลายด้าน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองได้อย่างรอบด้าน พร้อมทั้งช่วยส่งเสริมอัจฉริยภาพหรือความสามารถเฉพาะตนของผู้เรียนไปในตัว
2. ต้องจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับพัฒนาการในแต่ละด้านของผู้เรียน
3. ควรเน้นการส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเองและเคารพเอกลักษณ์ของผู้อื่น รวมทั้งเห็นคุณค่าและเรียนรู้ที่ใช้ความแตกต่างของแต่ละบุคคลให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
4. ควรมีการประเมินหลาย ๆ ด้าน และการประเมินจะต้องครอบคลุมความสามารถในการแก้ปัญหาหรือการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเชาว์ปัญญาด้านนั้น ๆ

2.5.2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 22 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ในมาตรา 23 (2) เน้นการจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ให้ความสำคัญของการบูรณาการความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ตามความ

เหมาะสมของระดับการศึกษา โดยเฉพาะความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีรวมทั้งความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ในส่วนของการจัดกระบวนการเรียนรู้ มาตรา 24 ได้ระบุให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ
6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพจะเห็นได้ว่ารัฐมีความพยายามในการที่จะส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งในเรื่องนี้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

พิมพันธ์ เตชะคุปต์ (2544: 7) กล่าวว่า คือแนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ และสิ่งประดิษฐ์ใหม่ โดยการใช้กระบวนการทางปัญญา (กระบวนการคิด) กระบวนการทางสังคม (กระบวนการกลุ่ม) และให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วมในการเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ โดยครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องจัดให้สอดคล้องกับความสนใจความสามารถและความถนัด เน้นการบูรณาการความรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ ใช้หลากหลายวิธีสอน หลากหลายแหล่งความรู้ สามารถพัฒนาปัญญาอย่างหลากหลาย คือพัฒนาหุปัญญา รวมทั้งเน้นการใช้วิธีการวัดผลอย่างหลากหลายวิธี

ทิสนา เขมมณี (2550: 120) สรุปว่า เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นตัวตั้ง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับผู้เรียนและประโยชน์สูงสุดที่ผู้เรียนควรจะได้รับ และมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเต็มตัวและได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ต่างๆอันจะนำผู้เรียนไปสู่การเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง

1. หลักการสำคัญของการยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

สมศักดิ์ ภูวิภาดาพรรณ (2544: 1) ได้กล่าวถึงหลักสำคัญของการยึดผู้เรียนเป็นสำคัญคือ

(1) ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน (Learners Need and Interests) เป็นสำคัญ

(2) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participation) ในการเรียนรู้ให้มากที่สุด

(3) เน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง (Constructionism) กล่าวคือให้สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ในสภาพความเป็นจริง (Experiential Learning) สามารถวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และสืบค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเอง (Inquiry)

(4) เป็นการพึ่งพาตนเอง (Autonomy) เพื่อให้เกิดทักษะที่จะนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันและสามารถเข้าใจวิธีการเรียนรู้ของตนได้ (Metacognition) กล่าวคือรู้วิธีคิดของตนเองและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิธีคิดได้อย่างเหมาะสม ไม่เน้นเพียงการจดจำเนื้อหา

(5) เน้นการประเมินตนเอง (Self-Evaluation) ซึ่งแต่เดิม ครูผู้สอนจะเป็นผู้ประเมิน การเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองได้ชัดเจน รู้จุดเด่น จุดด้อยและพร้อมที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การประเมินในส่วนนี้เป็นการประเมินตามสภาพจริงและใช้แฟ้มสะสมผลงานช่วย

(6) เน้นความร่วมมือ (Cooperation) ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง วิธีการหนึ่งที่ใช้ก็คือ การเรียนแบบร่วมมือในรูปแบบต่างๆ

(7) เน้นรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) ซึ่งอาจจัดได้ทั้งในรูปแบบเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล

2. ตัวบ่งชี้ของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีตัวบ่งชี้ที่จะใช้เป็นแนวทางในการประเมินได้ว่าการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญหรือไม่ โดยประเมินจากผู้สอนเมื่อเขียนแผนการสอน และเมื่อนำแผนการสอนไปใช้ในห้องเรียน และประเมินจากผู้เรียนจากพฤติกรรมการเรียนในห้องและนอกห้อง การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น ยังมีระดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด เกณฑ์ที่ใช้ประเมินคือ สังเกตว่า นักเรียนมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด อย่างไรก็ตามถ้านักเรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากสิ่งที่ผู้เรียนต้องการรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะมีบทบาทมากที่สุดแต่ผู้สอนจะมีบทบาทน้อยลง ในทางตรงข้ามถ้าผู้สอนมีบทบาทกำหนดหัวเรื่องกิจกรรมรวมทั้งสื่อเพื่อจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนสร้างความรู้เองในลักษณะนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจมีบทบาทเท่าๆกัน ซึ่งก็ยังจัดเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเช่นกันแต่อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นเพื่อให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนจึง

อาจเริ่มต้นฝึกให้ผู้เรียนเริ่มมีบทบาทในการเรียนรู้จากระดับน้อยจนมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งจะทำให้ผู้สอนมีบทบาทในการสอนน้อยลงตามลำดับ

ตัวบ่งชี้ของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยพิจารณาทั้งผู้สอนและผู้เรียนมีดังนี้

- (1) ผู้สอนจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่เอง
- (2) ผู้สอนให้ผู้เรียนใช้ทักษะกระบวนการ คือกระบวนการคิด การกระบวนการกล่อม และสร้างความรู้ด้วยตนเอง
- (3) ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน ทั้งด้านปัญญา กาย อารมณ์ สังคม รวมทั้งให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งไม่มีชีวิตเช่นหนังสือ สถานที่ต่าง ๆ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น
- (4) สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทั้งบรรยากาศทางกายภาพและจิตใจ เพื่อให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข
- (5) มีการวัดผลและประเมินผลทั้งทักษะกระบวนการ ชีตความสามารถ ศักยภาพของผู้เรียน และผลผลิตจากการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการประเมินตามสภาพจริง
- (6) พัฒนาให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
- (7) ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก คือเป็นผู้จัดประสบการณ์รวมทั้งสื่อการเรียนการสอน

เพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นแนวทางสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยผู้สอนมีบทบาทดังนี้

- (1) เป็นผู้นำเสนอ
- (2) เป็นผู้สังเกต
- (3) เป็นผู้ถาม
- (4) เป็นผู้ให้การเสริมแรง
- (5) เป็นผู้แนะนำ
- (6) เป็นผู้สะท้อนความคิด
- (7) เป็นผู้จัดบรรยากาศ
- (8) เป็นผู้จัดระเบียบ
- (9) เป็นผู้แนะแนว
- (10) เป็นผู้ประเมิน
- (11) เป็นผู้ให้คำชื่นชม
- (12) เป็นผู้กำกับ

3. เทคนิคและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

เทคนิคและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งจะขอนำเสนอเพียงบางส่วนดังนี้

3.1 การเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ (Cooperative Learning)

วิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจมีขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ดังนี้

- ขั้นที่ 1 : เลือกเนื้อหาและกำหนดเกณฑ์ที่จะให้ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจ
- ขั้นที่ 2 : กำหนดวัตถุประสงค์โดยผู้สอนเป็นผู้พิจารณาวัตถุประสงค์ของบทเรียน
- ขั้นที่ 3 : จัดแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม ผู้สอนอธิบายให้ผู้เรียนทราบถึงวิธีการจัดแบ่งกลุ่ม
- ขั้นที่ 4 : ผู้สอนบอกสิ่งที่คาดหวังจากกลุ่มให้ชัดเจนและกำหนดเวลาในการทำงาน
- ขั้นที่ 5 : ผู้สอนเสนอเนื้อหาโดยใช้วิธีสอนที่เหมาะสม
- ขั้นที่ 6 : ผู้สอนช่วยเหลือกลุ่มผู้เรียนขณะผู้เรียนกำลังทำงาน
- ขั้นที่ 7 : ทดสอบ ผู้สอนทดสอบความรู้ การเรียนรู้ การใช้อุปกรณ์ของกลุ่ม
- ขั้นที่ 8 : บันทึกผลที่ได้รับ ผู้สอนหาวิธีการบันทึกผลที่ได้รับทั้งรายบุคคลและกลุ่ม

3.2 เทคนิคร่วมด้วยช่วยกัน (Team Assisted Individualization : TAI)

เทคนิคร่วมด้วยช่วยกัน เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานระหว่างการเรียนแบบร่วมมือและการจัดการเรียนรู้รายบุคคลเข้าด้วยกัน โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือทำกิจกรรมในการเรียนได้ด้วยตนเอง ตามความสามารถของตนเอง และช่วยส่งเสริมความร่วมมือภายในกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกในกลุ่ม เทคนิคร่วมด้วยช่วยกัน มีขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้โดยสรุป ดังนี้

- (1) จัดกลุ่ม โดยให้สมาชิกกลุ่ม ๆ ละ 4-5 คน ในแต่ละกลุ่มประกอบด้วยผู้เรียนเก่งปานกลาง และอ่อน (ควรมีทั้งหญิงและชายในแต่ละกลุ่ม) และจะมีการเปลี่ยนกลุ่มทุก ๆ 8 สัปดาห์ หรือจบเนื้อหา / จุดประสงค์
- (2) ทดสอบเพื่อจัดระดับ เป็นการทดสอบ เพื่อจัดระดับตอนเริ่มต้นของการเรียนตามคะแนนที่ได้
- (3) ผู้เรียนเริ่มศึกษาจากสื่อการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นหรือจัดขึ้นมาใช้ ดังนี้
 - 3.1) ผู้เรียนศึกษาเอกสารแนะนำบทเรียน และมีการซักถามปรึกษาหารือกับสมาชิกในกลุ่ม หรือถามผู้สอนในกรณีที่ต้องขอความช่วยเหลือ
 - 3.2) ผู้เรียนแต่ละคนเริ่มทำกิจกรรมหรือศึกษาจากสื่อที่ได้รับ เมื่อศึกษาจบแล้วส่งให้เพื่อนในกลุ่มตรวจคำตอบจากกระดาษคำตอบถ้าทำถูกต้องทุกข้อให้เรียนต่อไป แต่ถ้ายังตอบผิดให้ซักถามเพื่อนในกลุ่มเพื่อขอความช่วยเหลือได้ก่อนที่จะถามผู้สอน

3.3) เมื่อผู้เรียนทำกิจกรรมหรือศึกษาถึงหน่วยสุดท้ายเสร็จแล้ว ผู้เรียนจะได้ทำแบบทดสอบย่อยฉบับ 1 จำนวน 10 ข้อ โดยทดสอบเป็นรายบุคคลส่งให้เพื่อนในกลุ่มเป็นผู้ตรวจ ถ้าได้คะแนน 80% ขึ้นไป ถือว่าผ่าน แต่ถ้าผู้เรียนคนนั้นทำได้ถูกต้องไม่ถึงเกณฑ์ 80% ผู้สอนจะต้องเข้าไปช่วยตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นและให้ผู้เรียนผู้นั้นไปศึกษาสื่อที่ศึกษาไปแล้วอีกครั้ง และทดสอบซ้ำ ในแบบทดสอบย่อยฉบับ 2 ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบทดสอบคู่ขนานกับฉบับ 1

3.4) เมื่อทำแบบทดสอบย่อยฉบับ 1 และ/หรือ 2 ผ่านแล้วจะนำแบบทดสอบที่ผ่านแล้วไปให้หัวหน้ากลุ่มที่อยู่ต่างกลุ่ม เพื่อที่จะบันทึกผลแบบทดสอบประจำหน่วย ผู้เรียนทำแบบทดสอบต้องได้คะแนน 80% ขึ้นไป หัวหน้ากลุ่มต่างกลุ่มจะบันทึกคะแนนลงในแผ่นสรุปผลประจำกลุ่มของผู้ทดสอบ จากนั้นผู้สอนจะตรวจคำตอบของผู้เรียนอีกครั้งหนึ่ง เพื่อพิจารณาปัญหาและทำการแก้ไข

(4) คะแนนและการรับรองของกลุ่ม

เมื่อสิ้นสุดแต่ละหน่วยการเรียนรู้ผู้สอนจะรวบรวมคะแนนของกลุ่มโดยคิดเฉลี่ยคะแนนที่ตอบถูกจากการทำแบบทดสอบประจำหน่วยการเรียนรู้ของสมาชิกในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มที่ผ่านเกณฑ์สูง ได้เป็น กลุ่มยอดเยี่ยม
- กลุ่มที่ผ่านเกณฑ์ปานกลาง ได้เป็น กลุ่มดีมาก
- กลุ่มที่ผ่านเกณฑ์ต่ำ ได้เป็น กลุ่มดี

(5) สรุปบทเรียน เมื่อสอบจบหน่วยการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนจะร่วมกันสรุปบทเรียนต่างให้ครอบคลุมเนื้อหาและจุดประสงค์ของบทเรียน

3.3 เทคนิคร่วมมือร่วมกลุ่ม (Co-Op Co-Op)

เทคนิคร่วมมือร่วมกลุ่มนี้ถูกพัฒนาโดยคาเกน (Kagen) เหมาะสำหรับกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ต้องการให้ผู้เรียนทำงานร่วมกัน และใช้ได้ดีกับบทเรียนที่มีเนื้อหามาก เนื้อหามีหัวข้อย่อยมาก โดยมี 10 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

- (1) ผู้เรียนช่วยกันอภิปรายหัวข้อที่จะศึกษา
- (2) แบ่งหัวข้อใหญ่ออกเป็นหัวข้อย่อย
- (3) จัดผู้เรียนเข้ากลุ่มตามความสามารถที่แตกต่างกัน
- (4) กลุ่มเลือกหัวข้อที่จะศึกษาตามความสามารถของกลุ่ม
- (5) กลุ่มแบ่งหัวข้อย่อยเป็นหัวข้อเล็ก ๆ เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนเลือกไปศึกษา
- (6) ผู้เรียนศึกษาเรื่องที่ตนเลือกตามความสนใจ
- (7) ผู้เรียนเสนอผลงานของตนเองต่อกลุ่ม
- (8) กลุ่มรวบรวมหัวข้อต่างๆ จากผู้เรียนทุกคนในกลุ่ม
- (9) แต่ละกลุ่มรายงานผลหน้าชั้นเรียน

(10) วัดผลโดยการประเมินตามสภาพจริงจากงานที่ผู้เรียนแสดงผลงานกับกลุ่ม และกลุ่มแสดงผลงานหน้าชั้นเรียน

3.4 เทคนิคเติมเต็ม (Jigsaw)

เทคนิคเติมเต็มนี้อารอนสัน (Aronson) และคณะได้พัฒนาเทคนิคนี้ขึ้นมา อาจทำ โดยการให้ผู้เรียนในกลุ่มไปศึกษาในเนื้อหาหรือปัญหาใดปัญหาหนึ่งกับกลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่ซ้อนกัน เมื่อเสร็จงานแล้วเข้ากลุ่มเดิม แล้วสอนเพื่อนในสิ่งที่ตนได้รู้มา ทำให้ทั้งกลุ่มได้รับความรู้เพิ่มเติม โดยเท่าเทียมกันวิธีนี้ใช้กับการเรียนในเนื้อหาที่เป็นความรู้ใหม่และการทบทวนความรู้เก่า เป็นวิธีการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างเท่าเทียมกัน เหมาะสำหรับวิชาที่มีเนื้อหา มากมีภาคปฏิบัติบ่อย มีขั้นตอนดังนี้

- (1) ผู้สอนแบ่งเนื้อหาทั้งหมดที่จะสอนออกเป็นเนื้อหาย่อยโดยให้มีหัวข้อเท่ากับ จำนวนสมาชิกในแต่ละกลุ่ม
- (2) จัดสมาชิกเข้ากลุ่มในลักษณะคละความสามารถ
- (3) ผู้สอนแจกเนื้อหาย่อยให้สมาชิกของแต่ละกลุ่ม ทุกกลุ่ม โดยในแต่ละกลุ่ม จะต้องได้อาย่อยที่ไม่ซ้ำกัน
- (4) สมาชิกแต่ละกลุ่มที่ได้เนื้อหาย่อยเรื่องเดียวกัน ให้แยกจากกลุ่มเดิม มารวมกลุ่มกันใหม่เพื่ออภิปราย พูดคุย และหาข้อสรุปของกลุ่มในประเด็นหรือเนื้อหาย่อยที่ได้รับมา
- (5) หลังจากได้ข้อสรุปแล้วให้สมาชิกแต่ละกลุ่มกลับเข้ากลุ่มเดิมอีกครั้ง แล้วให้ สมาชิกแต่ละคนผลัดเปลี่ยนกันนำเสนอข้อมูลสรุปของแต่ละเนื้อหาย่อยที่ได้มาให้สมาชิกทุกคนใน กลุ่มฟัง ในขั้นตอนนี้สมาชิกทุกคนสามารถอภิปราย ชักถามในหัวข้อย่อยที่ได้รับฟังถ้าไม่เข้าใจ หรือไม่กระจ่างชัดในเนื้อหาย่อยนั้น ๆ
- (6) ทำการทดสอบเนื้อหาเป็นรายบุคคล ซึ่งการทดสอบจะทำหลังจากกิจกรรม สิ้นสุดลง โดยผู้เรียนต้องทำแบบทดสอบที่ผู้สอนเตรียมให้และคะแนนของแต่ละคนที่ได้จะขึ้นอยู่กับ ความสามารถในการตอบคำถาม

3.5 การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Method)

เป็นวิธีสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ โดยใช้กระบวนการทางความคิดหา เหตุผล จะค้นพบความรู้ หรือแนวทางแก้ปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง โดยผู้สอนตั้งคำถามประเภท กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิด หาวิธีการแก้ปัญหาได้เองและสามารถนำการแก้ปัญหามาใช้ ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ ประกอบด้วยขั้นต่าง ๆ 4 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 การสังเกต (Observation) ผู้เรียนสังเกตสภาพการณ์หรือ สิ่งแวดล้อมอันเป็นปัญหา พยายามนำความคิดรวบยอดเดิมมาแปลความหมาย ทำความเข้าใจจัด โครสร้างความคิดในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพการณ์อันเป็นปัญหานั้น

ขั้นที่ 2 การอธิบาย (Explanation) ผู้เรียนจัดโครงสร้างความคิด ตั้งสมมติฐานเพื่ออธิบาย คิดทบทวนหรือทำความเข้าใจปัญหานั้น ๆ ให้ชัดเจน เปลี่ยนแปลง โครงสร้างความคิดหลายๆ รูปแบบเพื่ออธิบายทำความเข้าใจปัญหา

ขั้นที่ 3 การทำนาย (Prediction) เมื่อจัดโครงสร้างความคิดหลายๆ รูปแบบหรืออธิบายปัญหาแล้ว มองเห็นแนวทาง มีความเข้าใจ สามารถทำนายหรือพยากรณ์ได้ว่า เมื่อเป็นเช่นนี้ ผลจะเป็นอย่างไร อะไรจะเกิดขึ้น

ขั้นที่ 4 ขั้นการนำไปใช้และสร้างสรรค์ (Control and Creativity) สามารถทำความเข้าใจได้ แก้ปัญหาได้ สามารถคิดกว้างไกลออกไปในการใช้ประโยชน์กว้างขวาง คิดสร้างสรรค์นำไปใช้ในสภาพการณ์ต่างๆ ไม่จำกัดอยู่เพียงแต่การแก้ปัญหาได้ หรือพอใจ เพียงแต่การแก้ปัญหาได้เท่านั้น

3.6 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrating Method)

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้โดยเชื่อมโยง ระหว่างประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ และเป็นประสบการณ์ตรงที่เชื่อมโยง ความสัมพันธ์ในวิชาการหลายๆ แขนงวิชาในลักษณะสหวิทยาการ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหาและกระบวนการแสวงหาความรู้ ที่เชื่อมโยงทั้งหลักสูตร และวิธีการจัดการเรียนรู้ เทคนิคการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนแนวคิดของผู้เรียนเพื่อให้เกิดความรู้ แบบองค์รวม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมการจัดการเรียนรู้แบบ บูรณาการจะลดการซ้ำซ้อนของเนื้อหาสาระ และประหยัดเวลาในการจัดทำแผนการเรียนรู้และเป็น การจัดการเรียนรู้ที่เกิดตามสภาพจริงของชีวิตการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมี 2 ลักษณะ คือ

(1) บูรณาการภายในวิชา คือ ผู้สอนคนเดียวสอนวิชาเดียว เช่น สอนภาษาไทย ผู้สอนจะบูรณาการการอ่าน การเขียน การพูด และการฟัง ซึ่งเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยง ต่อเนื่องกันอยู่แล้ว สอนวิทยาศาสตร์ผู้สอนจะบูรณาการในสาขาเคมี ฟิสิกส์ ชีววิทยา สิ่งแวดล้อม และสาขาอื่นๆ ไปพร้อมๆ กัน ไม่สอนแบบแยกส่วน

(2) บูรณาการระหว่างวิชา คือ ผู้สอนคนเดียวสอนหลายวิชาหรือผู้สอนหลายคน สอนจะบูรณาการในลักษณะที่ผู้สอนจะต้องยึดมาตรฐานกลุ่มวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกน แล้วรวบรวม เนื้อหาของทุกวิชาที่จะเชื่อมโยงมาอยู่ภายใต้หัวเรื่องการเรียนรู้เดียวกัน เช่น การจัดการเรียนรู้ เรื่องพืชในวิชาวิทยาศาสตร์ บูรณาการกับวิชาการงานอาชีพด้านการเกษตร และบูรณาการกับเรื่อง ของสิ่งแวดล้อม เป็นต้น การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ดังนี้

1) กำหนดหัวข้อสาระการเรียนรู้ โดยเริ่มจากโครงสร้างของหลักสูตรในระดับ ท้องถิ่นหรือที่ใช้อยู่ ด้วยการระดมสมองจากผู้เรียนและผู้สอน เป็นการตั้งให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วน ร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากขึ้น หัวข้อที่จะนำมาสอนแบบบูรณาการได้สมควรเป็นเรื่องที่มีความ เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันมากที่สุด

2) กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ผู้สอนต้องกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ชัดเจนว่าเมื่อเรียนรู้เรื่องนี้จบแล้วผู้เรียนควรจะได้อะไรบ้าง ซึ่งควรจะสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ตามช่วงชั้นด้วย ถ้าจัดการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรใหม่ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3) กำหนดเนื้อเรื่อง โดยขยายเนื้อหาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นแต่ละวิชา

4) กำหนดขอบเขตการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันกับผู้เรียน และจัดคาบเวลาให้เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรม และต้องมีความยืดหยุ่นตามกิจกรรมการเรียนรู้และเนื้อหา โดยเฉพาะถ้าเป็นการบูรณาการระหว่างวิชาการจัดเวลาให้เหมาะสมเป็นเรื่องที่สำคัญมาก

5) ดำเนินกิจกรรม ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ด้วยวิธีการที่หลากหลายและให้มีการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทั้งภายในท้องถิ่นและชุมชนและจากแหล่งข้อมูลภายนอก

6) ประเมินผล โดยเน้นการประเมินผลตามสภาพจริง อาจประเมินในลักษณะของการใช้แฟ้มสะสมผลงานของผู้เรียน การสังเกต กิจกรรมการปฏิบัติจริง การสนองตอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและการพัฒนาความรู้ของผู้เรียนก็ได้

3.7 การจัดการเรียนรู้แบบถามตอบ (Ask and Question Model)

การจัดการเรียนรู้แบบถามตอบ เป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด และรู้จักหาคำตอบด้วยตนเอง ซึ่งในการตั้งคำถามผู้ตั้งคำถามจะต้องใช้ความคิดในการตั้งคำถาม ขณะเดียวกันผู้ตั้งคำถามจะต้องมีคำตอบอยู่ในใจการจัดการเรียนรู้แบบถามตอบ เป็นการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ วิจัยและนักเรียนจะเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษาในการสื่อสาร และเป็นการส่งเสริมกระบวนการคิดการจัดการเรียนรู้แบบถามตอบ สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ทุกวิชาโดยผู้สอนจะต้องเตรียมแหล่งข้อมูล ได้แก่ สื่อการจัดการเรียนรู้ เอกสารความรู้ ใบความรู้หนังสือเรียน หนังสือค้นคว้า สื่อโสตทัศนศึกษา เช่น วีดิทัศน์ เทปต่างๆ ซีดีรอมแหล่งความรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าการจัดการเรียนรู้แบบถามตอบ มีขั้นตอนดังนี้

- (1) แนะนำกิจกรรม
- (2) ศึกษาความรู้
- (3) วางแผน
- (4) ดำเนินการถามตอบ
- (5) ทบทวนและสรุปความรู้
- (6) กิจกรรมสร้างสรรค์

2.6 การวิจัยแบบผสม (Mixed Methods)

2.6.1 ลักษณะของการวิจัยแบบผสม(Mixed Methods)

วิโรจน์ สารรัตน์ (2545: 13-15) ได้กล่าวว่า ระเบียบวิธีแบบผสม (Mixed Methods) เป็นการออกแบบแผนการวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายประการ ดังนี้

1. เพื่อเป็นการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ให้เพิ่มความเชื่อมั่นในผลของการวิจัย
2. เพื่อเป็นการเสริมให้สมบูรณ์หรือเติมให้เต็ม (Complementarity) เช่น ตรวจสอบประเด็นที่ซ้ำซ้อน หรือประเด็นที่แตกต่างของปรากฏการณ์ที่ศึกษา เป็นต้น
3. เพื่อเป็นการริเริ่ม (Initiation) เช่น ค้นหาประเด็นที่ผิดปกติ ประเด็นที่ผิดธรรมดา ประเด็นที่ขัดแย้งกัน หรือทศนะใหม่ ๆ เป็นต้น
4. เพื่อเป็นการพัฒนา (Development) เช่น นำเอาผลจากการศึกษาในขั้นตอนหนึ่งไปใช้ให้เป็นประโยชน์กับในอีกขั้นตอนหนึ่ง เป็นต้น
5. เพื่อเป็นการขยาย(Expansion)ให้งานวิจัยมีขอบข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นในกรณีของการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) นั้น ได้จำแนกออกเป็น 4 ประเภท คือ
 - 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย
 - 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) โดยใช้นักวิจัยจากหลากหลายสาขา
 - 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) โดยใช้ทศนะในการแปลผลการวิจัยที่หลากหลาย
 - 4) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีวิทยา (Methodological Triangulation)โดยใช่วิธีการในการวิจัยที่หลากหลาย

นอกจากนี้แล้วระเบียบวิธีแบบผสม (Mixed Methods) เป็นการออกแบบแผนการวิจัย (Research Design) ที่ผู้วิจัยจะต้องกำหนดประเภท (Type) การวิจัยที่จะนำมาผสมกันก่อนว่าจะเป็นการวิจัยประเภทไหน เช่น กรณีเป็นกระบวนการที่ค้นเชิงปริมาณ จะเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental) หรือไม่ใช่เชิงทดลอง (Nonexperimental) หากเป็นการวิจัยเชิงทดลองจะเป็นรูปแบบใด หากไม่ใช่การวิจัยเชิงทดลองจะเป็นรูปแบบใด เป็นต้น กรณีเป็นกระบวนการที่ค้นเชิงคุณภาพ จะเป็นการวิจัยเฉพาะกรณี การวิจัยเชิงมานุษยวิทยา การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ หรือการวิจัยเชิงปรากฏการณ์ เป็นต้น เมื่อกำหนดประเภทการวิจัยที่จะนำมาผสมกันได้แล้ว ผู้วิจัยจะต้องออกแบบการเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Design) ออกแบบเครื่องมือ (Instrumental Design) ออกแบบการรวบรวมข้อมูล (Data Collection Design) และออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล (Data

Analysis Design) ในแต่ละประเภทการวิจัยนั้นสิ่งที่เป็นข้อเตือนใจในการออกแบบแผนการวิจัย ในลักษณะ ระเบียบวิธีแบบผสม นี้ คือ ผู้วิจัยจะต้องเข้าใจให้ชัดเจนว่าเป็นการผสมกันในระดับ ประเภท (Type) ของการวิจัย ไม่ใช่เป็นการผสมกันในระดับการรวบรวมข้อมูล (Data Collection) การรวบรวมข้อมูลเป็นเพียงองค์ประกอบย่อยหนึ่งที่ผู้วิจัยจะต้องออกแบบแผนการ เก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection Design) หลังจากกำหนดประเภทการวิจัยได้แล้ว

2.6.2 กลยุทธ์การวิเคราะห์ข้อมูลในวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสม

วีโรจน์ สารรัตน์ (2545: 27-30) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่ากลยุทธ์การวิเคราะห์ข้อมูล ในวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสม จำแนกได้ดังนี้

1) Concurrent Mixed Analysis : วิเคราะห์ข้อมูล QUAL และ QUAN พร้อม กัน ดังนี้

1.1) วิเคราะห์ข้อมูลต่างกันในเวลาเดียวกัน (Triangulation of Data Sources)

1.2) วิเคราะห์ข้อมูลเดิมในเวลาเดียวกัน ให้เป็น Quantitizing

1.3) วิเคราะห์ข้อมูลเดิมในเวลาเดียวกัน ให้เป็น Qualitizing

2) Sequential QUAL – QUAN Analysis : วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามด้วยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดังกรณีต่าง ๆ ดังนี้

2.1) กำหนด People/Setting โดยอาศัยข้อมูลหรือจากการสังเกตเชิงคุณภาพแล้ววิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (เช่น MANOVA, Cluster Analysis, Discriminant Function Analysis)

2.2) กำหนด Groups of Attributes/Themes จากการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Content Analysis) ตามด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (เช่น Factor Analysis, Structural Equations Modeling)

2.3) กำหนด Theoretical Order of Relationship/Causality จากการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ แล้วสนับสนุนผลด้วยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (เช่น Path Analysis, Structural Equations Modeling)

3) Sequential QUAN – QUAL Analysis : วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณตามด้วยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังกรณีต่าง ๆ ดังนี้

3.1) กำหนด People/Setting โดยอาศัยข้อมูลเชิงปริมาณ (เช่น Cluster Analysis) แล้วเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ

3.2) กำหนด Groups of Attributes/Themes จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (เช่น Factor Analysis, Multidimensional Scaling) แล้วสนับสนุนยืนยันด้วยข้อมูลที่รวบรวมและวิเคราะห์ใหม่ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ (เช่น Constant Comparative Method) กำหนด

Theoretical Order of Relationship/Causality จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (เช่น Path Analysis, Structural Equation Modeling, และอื่น ๆ) แล้วสนับสนุนยืนยันโดยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ตามมา

2.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้และแนวทางการพัฒนา ซึ่งมีผู้วิจัยไว้ดังนี้

เพียงแข ภูผายาง (2554: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการประเมินการจัดการศึกษาของโรงเรียนคาทอลิกจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการประเมินตามมิติของการประเมิน

1.1) ด้านบริบท พบว่า การดำเนินงานในโรงเรียนมีสอดคล้องกับ จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้เดิม โดยโรงเรียนไม่ต้องมีการปรับเปลี่ยนปรัชญา นโยบาย และวิสัยทัศน์ทางการศึกษา โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้ตามสภาพและความสอดคล้องทางสังคม ทั้ง นโยบายการจัดการศึกษามีความสอดคล้องกับทิศทาง และแผนการจัดการศึกษาของชาติ และมีความสอดคล้องตามปทัสสถานและแนวทางของการจัดการศึกษาของสถานศึกษาคาทอลิก ซึ่งมีความสอดคล้องเหมาะสมในระดับดีมาก

1.2) ด้านปัจจัยป้อนเข้า พบว่า โครงสร้างองค์การ และระบบการบริหารมีความสอดคล้องและสนับสนุนการจัดการศึกษา ทรัพยากรบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีปริมาณเพียงพอ และมีคุณภาพต่อการดำเนินงานของสถานศึกษา แต่ควรมีมาตรการ และการจูงใจให้บุคลากรรักโรงเรียนและอยู่ในโรงเรียนต่อไป ทั้งนี้ทรัพยากรด้านงบประมาณ สื่อ และอุปกรณ์สำหรับการศึกษา สถานที่ศึกษา และบรรยากาศแวดล้อม มีความสอดคล้องและเหมาะสมในระดับดีมาก

1.3) ด้านกระบวนการ พบว่า การจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนอยู่ในระดับดีมากแต่โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการจัดกิจกรรมที่หลากหลายควรใช้สื่อเทคโนโลยีโดยเฉพาะคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตให้มากขึ้น ควรมีเกณฑ์มาตรฐานในการคัดเลือกครูผู้สอนโดยเฉพาะครูชาวต่างชาติในโครงการการใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการเรียนการสอน ส่วนการดำเนินงาน ตามภารกิจของสถานศึกษาใน 4 กลุ่มงานนั้น พบว่า สถานศึกษาจะต้องเพิ่มการบริหารเชิงกลยุทธ์โดยจัดให้มีแผนกลยุทธ์ที่มีตัวบ่งชี้ความสำเร็จในทุกกลุ่มงาน

1.4) ด้านผลลัพธ์หลักที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการศึกษาคือ ผู้เรียน พบว่า สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี รวมถึง คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ผลการประเมินอยู่ในระดับดีมากในขณะที่ผลการประเมินด้านผู้เรียนมีความรู้ และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร อยู่ในระดับพอใช้ โรงเรียนควรพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น ส่วนผลลัพธ์อัน

เกิดจากการดำเนินงานของสถานศึกษาทั้งรางวัลและเกียรติบัตรที่เคยได้รับ พบว่าทุกโรงเรียนได้รับรางวัลในระดับจังหวัด แต่ยังมีข้อเสนอแนะว่าควรส่งเสริมด้านการประกวดแข่งขันต่างๆ ในนามของสถานศึกษาเพิ่มมากขึ้น

1.5) ด้านผลกระทบ ซึ่งประเมินระดับความพึงพอใจผลของการจัดการศึกษาด้านผู้เรียน พบว่าผู้ปกครองให้การยอมรับและมีความพึงพอใจในระดับมาก ส่วน ครู และผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งประเมินคุณลักษณะตามจรรยาวิชาชีพ และ พฤติกรรมการทำงาน พบว่า ชุมชน และสังคม ให้การยอมรับด้านความขยันความรับผิดชอบ และความเอาใจใส่ต่อนักเรียน ส่วนการให้บริการและการบริการการจัดการศึกษา พบว่า ชุมชนและสังคมให้การยอมรับ และมีความพึงพอใจในระดับมาก

2) การเสนอภาพอนาคตของการจัดการศึกษา

2.1) จุดเด่นที่ควรส่งเสริมและพัฒนาเพื่อความยั่งยืนต่อไป คือ การจัดหลักสูตรพิเศษเพิ่มเติมที่สอดคล้องต่อสภาพและความต้องการของสังคม การมีวัฒนธรรมในการทำงานที่เข้มแข็ง การมีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา การให้บริการที่ดี รวมถึงการดูแลและให้ความใส่ใจนักเรียน

2.2) จุดที่ควรเร่งพัฒนา คือ การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การมีแผนกลยุทธ์ และการใช้ข้อมูลสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน และการตัดสินใจ การส่งเสริมด้านการประกวดแข่งขันต่างๆ ในนามของสถานศึกษา และการประชาสัมพันธ์โรงเรียน

2.3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในกลุ่มโรงเรียน เพื่อประสิทธิผลทางการศึกษา คือการสร้างคุณค่าและความตระหนักให้แก่บุคลากรในการเป็นเครือข่าย การแบ่งปันทรัพยากร ทั้งด้านบุคลากรและวัสดุ อุปกรณ์ทางการศึกษา การเป็นพันธมิตรด้านวิชาการ เช่น การจัดทำเอกสารงานวิชาการต่างๆ การจัดทำข้อสอบร่วมของโรงเรียนในเครือ การจัดประชุมสัมมนา ทางวิชาการร่วมกัน เป็นต้น

ซูมัยยะห์ สาและ (2551: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการจัดการเรียนการสอนของวิทยากรอิสลามศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดยะลาพบว่าจากข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ตามความเห็นของวิทยากรอิสลามศึกษา ดังนี้

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงมากที่สุด คือ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอยู่ในระดับปานกลางและวิธีการยังไม่หลากหลายรองลงมาคือจัดทำแผนการสอนและดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนที่กำหนดไว้อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับบทบาทที่คาดหวังมากที่สุด คือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สมบูรณ์หลากหลาย ครอบคลุมกระบวนการที่วางไว้และมีการสอนซ่อมเสริมให้นักเรียนที่มีปัญหาการเรียนโดยเพิ่มชั่วโมงเรียน รองลงมาคือการจัดอบรมด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อจะได้นำวิธีการที่หลากหลายมาปรับใช้กับการเรียนการสอนต่อไป

ด้านสื่อการเรียนการสอน มีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงมากที่สุด คือสื่ออิสลามศึกษามีน้อย ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน และสื่อที่ใช้อยู่ต้องออกแบบประมาณของตนเอง รองลงมาคือผลิตสื่อตามความรู้ความสามารถของตนเอง ขาดการชี้แนะสำหรับบทบาทที่คาดหวังมากที่สุด คือ ต้องการให้เขตพื้นที่หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสนับสนุนสื่ออิสลามศึกษาให้กับโรงเรียน เช่น ภาพโปสเตอร์ บัตรคำ ซีดี ชุดการสอน เป็นต้น และรองลงมาคือต้องการให้มีการจัดอบรมการออกแบบและผลิตสื่อการเรียนการสอน

ด้านการวัดและประเมินผล มีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงมากที่สุด คือทำการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริงและรองลงมาคือทำการวัดและประเมินผลผู้เรียนอย่างหลากหลายวิธีการ โดยจัดทำเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับความยากง่ายของเนื้อหา สำหรับบทบาทที่คาดหวังมากที่สุด คือต้องการให้มีแบบวัดและประเมินผลผู้เรียนที่เป็นมาตรฐานสามารถนำไปใช้ได้ในทุกระดับ และมีการวัดและประเมินผลในระดับเขตพื้นที่ จังหวัด และระดับชาติและรองลงมาคือ ต้องการวัดและประเมินผลผู้เรียนให้ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดอย่างหลากหลายวิธีการ และครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย

สิริยา เวียงนนท์ (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนในกรุงเทพมหานครพบว่า ประชากรเป็นผู้บริหาร ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และมีประสบการณ์การบริหารต่ำกว่า 10 ปี สภาพปัญหาโดยรวมมีระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านวิชาการ ด้านบริหารงบประมาณมีปัญหาน้อยที่สุด รองลงมาคือ ด้านบริหารงานทั่วไป ส่วนด้านบริหารงานบุคคลมีปัญหาสุด

สมใจ กาเต็นไมดิน (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาครูของโรงเรียนเอกชน กลุ่ม 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษกรุงเทพมหานคร เขต 1 พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า โรงเรียนได้ดำเนินการพัฒนาครูในทุกด้านโดยที่โรงเรียนไม่มีปัญหาในการดำเนินการพัฒนาครูในทุกด้าน ยกเว้นการส่งเสริมการทำผลงานทางวิชาการ เมื่อพิจารณาตามตำแหน่งพบว่า ครูเห็นว่าโรงเรียนมีปัญหาในการดำเนินการส่งเสริมการทำผลงานทางวิชาการ เมื่อพิจารณาตามประสบการณ์การทำงานและวุฒิการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 3 ปี และผู้ที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีเห็นว่าโรงเรียนมีปัญหาในการดำเนินการในด้านการฝึกอบรม การเผยแพร่ข่าวสารทางวิชาการและการส่งเสริมการทำผลงานทางวิชาการ ส่วนผู้ที่มีประสบการณ์ 3 ปีขึ้นไปและผู้ที่มีวุฒิทางการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป เห็นว่ามีปัญหาเฉพาะในด้านการส่งเสริมการทำผลงานทางวิชาการ

บรรจง ฟารุ่งแสง (2550: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การวิจัยนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2540-2550 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อนโยบายพัฒนาการศึกษาของรัฐในชายแดนภาคใต้ที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายการศึกษา คือ ปัจจัยด้านประวัติศาสตร์ ความมั่นคง ศาสนาและวัฒนธรรม และปัญหาการบริหารราชการ ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่อนำไปสู่แนวทางการปฏิรูปการศึกษาต้องคำนึงถึงปัจจัยพื้นฐานดังกล่าว

จึงสอดคล้องกับแนวการดำเนินการศึกษาในพื้นที่อย่างสัมฤทธิ์ผลได้ในอนาคต และรัฐควรมีนโยบายการสร้างยุทธศาสตร์ใหม่ที่สามารถพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นในลักษณะที่เหมาะสมกับบริบทสังคมวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาทุกมิติ ของสังคม

เดือนเพ็ญ สุขสมาน(2549: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการสรรค์สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ทางบวกในห้องเรียน ของครูผู้สอนในโรงเรียนกลุ่มเขตเจ้าพระยา สังกัด กรุงเทพมหานครผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1) ปัจจัยด้านครูผู้สอน ได้แก่ เจตคติต่อวิชาชีพครู และปัจจัยด้านผู้บริหารและโรงเรียน ได้แก่ ความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร วัฒนธรรมโรงเรียนและงบประมาณมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการสรรค์สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ทางบวกในห้องเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนประสบการณ์ในการทำงานมีความสัมพันธ์ทางลบกับการสรรค์สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ทางบวกในห้องเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์หาคู่ระหว่างปัจจัยด้านครูผู้สอน ประกอบด้วย เพศ วุฒิกการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน จำนวนนักเรียนต่อห้องเรียนและเจตคติต่อวิชาชีพครู ปัจจัยด้านผู้บริหารและโรงเรียน ประกอบด้วย ความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร วัฒนธรรมโรงเรียนและงบประมาณ มีความสัมพันธ์กับการสรรค์สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ทางบวกในห้องเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์หาคู่เท่ากับ .512

2) ปัจจัยด้านครูผู้สอน ได้แก่ เจตคติต่อวิชาชีพครู และปัจจัยด้านผู้บริหารและโรงเรียน ได้แก่ ความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ส่งผลต่อการสรรค์สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ทางบวกในห้องเรียนของครูผู้สอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่เจตคติต่อวิชาชีพครู ส่งผลต่อการสรรค์สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ทางบวกในห้องเรียนของครูผู้สอนสูงสุด มีค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนมาตรฐาน เท่ากับ .309 รองลงมาคือ ความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร มีค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนมาตรฐาน เท่ากับ .256

วิไล ปรีกษากร(2549: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนจังหวัดราชบุรีอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีการจัดการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุดคือ การพัฒนาด้านทักษะต่างๆของผู้เรียนจนสามารถนำไปเชื่อมโยงกับชีวิตจริงได้ ส่วนด้านที่โรงเรียนมีการจัดการศึกษาอยู่ในระดับน้อยที่สุดคือ การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ต่อศักดิ์ เฟื่องปัญญา (2548: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านบริหารงานบุคคล บริหารงานทั่วไป บริหารงบประมาณ แนวทางในการจัดการคือด้านงบประมาณ รัฐควรพิจารณาความเท่าเทียมกัน สนับสนุนด้านสื่อการสอน นอกจากนั้นควรให้มี

การอบรม ดูงานวิชาการสถานศึกษา โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย และควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

พระทองมา สุริยวงศา (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องสภาพการจัดการเรียนรู้ วิชาภาษาอังกฤษของครู อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี พบว่าสภาพการจัดการเรียนรู้วิชา ภาษาอังกฤษของครูอยู่ในระดับมาก คือการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ ส่วนอีก 3 ด้านอยู่ในระดับ ปานกลาง ได้แก่ การประเมินผลการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการใช้สื่อการเรียนรู้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547: บทสรุปสำหรับผู้บริหาร) ได้รายงาน ผลการประเมินการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเอกชน ผลการศึกษา สรุปได้ว่า ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนพบว่า คะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 คะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์ภาษาอังกฤษของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนเอกชนอยู่ในระดับพอใช้และมีค่าสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนในโรงเรียนรัฐ เมื่อพิจารณาชั้นเรียนในระดับเดียวกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ คุณภาพผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 และผลการประเมินความถนัด ทางการเรียนรู้ 3 ด้านคือ ความสามารถทางภาษา การคิดคำนวณและความสามารถเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนในโรงเรียนเอกชนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของประเทศและคะแนนเฉลี่ย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นโรงเรียนของรัฐ ผลการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานที่ 1 คือ การมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์พบว่าคะแนนเฉลี่ยของ นักเรียนในโรงเรียนเอกชนมีค่าสูงกว่าของโรงเรียนรัฐ

สุวิทย์ ศรีฉาย (2547: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและความคาดหวัง เกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาตามทัศนะของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียน เอกชนอำเภอเมืองนครราชสีมาผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความคิดเห็นต่อสภาพการ จัดการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษาใน 5 ด้าน ทั้งในภาพรวมและแยกเป็นรายด้าน อยู่ในระดับ มาก เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของ เด็ก ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อ การเรียนรู้ของเด็ก ด้านหลักสูตรและด้านความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครอบครัวของเด็ก

ลำดับความคาดหวังของผู้ปกครองนักเรียน ในลำดับแรกของแต่ละด้าน ได้แก่ด้าน หลักสูตร คือเรื่องการจัดหลักสูตรที่มีการจัดประสบการณ์หลากหลายและเหมาะสมกับวัย ด้าน สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก คือเรื่องห้องเรียนสะอาด ถูกสุขลักษณะ มีแสงสว่าง เพียงพอและสามารถปรับความสว่างได้ เมื่อบรรยากาศภายนอกห้องมืดหรือสว่างเกินไป ด้าน การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก คือเรื่องการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริม พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ด้านการประเมินพัฒนาการและการ เรียนรู้ของเด็ก คือเรื่องการพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

และด้านความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครอบครัวของเด็ก คือเรื่องพบปะผู้ปกครองของเด็กใน ความดูแลทุกคนอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

นิตยา มัสเยาะ(2545: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ในทัศนะผู้บริหารและครูสอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมุสลิม จังหวัดฉะเชิงเทราผลการวิจัยพบว่า

1) ปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ในทัศนะผู้บริหารและครูสอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมุสลิม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมและรายด้าน พบว่า ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากมากไปน้อยคือ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดผลประเมินผล

2) การเปรียบเทียบปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ตามทัศนะของ ผู้บริหารและครูสอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ในชุมชนมุสลิม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมและด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารมีความคิดเห็นต่อปัญหามากกว่าครูสอนอิสลามศึกษากว่าด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ส่วนด้านการวัดผลและประเมินผลมีความเห็นไม่แตกต่างกัน

ดร.ชนัน นินนาทโยธิน (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพการเรียนรู้ของกลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 ในกลุ่มโรงเรียนสหราษฎร์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพร้าวจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสภาพการเรียนรู้ของครูคณิตศาสตร์จากการตอบแบบสอบถาม ในด้านการเตรียมการสอนครูส่วนใหญ่ ใช้เอกสารคู่มือครูประกอบการเตรียมการสอนไม่มีแผนการสอนแต่มีบันทึกการสอนแบบย่อไม่เป็นทางการ เตรียมสื่อการเรียนการสอนเตรียมเครื่องมือวัดและประเมินผลตามลำดับ และในการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน ครูส่วนใหญ่ใช้กิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน ใช้กิจกรรมหลากหลายสอนตามขั้นตอน มีการทดสอบระหว่างเรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพอใจกับการสอนแต่ละครั้ง ในการผลิตสื่อและการใช้สื่อ ครูใช้สื่อและอุปกรณ์ที่มีอยู่ในโรงเรียนและผลิตสื่อการสอนขึ้นเองในระดับมาก แต่ใช้สื่อจากวิทยากรนอกโรงเรียนและใช้สื่อที่เป็นเทคโนโลยีและนวัตกรรมในระดับน้อย ด้านการวัดและประเมินผลครูส่วนใหญ่มีการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับมาก นำผลการวัดและประเมินผลไปปรับปรุงการสอน

ณรงค์ฤทธิ์ ปรีชานุกูล (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองลำพูน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองลำพูน ได้แก่ ครูมีงานหลายด้าน หรือสอนหลายวิชา ห้องสมุดขาดเจ้าหน้าที่บรรณารักษ์ โดยเฉพาะขาดเครื่องมือวัดผลและประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ ขาดการนิเทศภายใน ขาดแคลนวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน และพนักงานครูเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองลำพูน ได้

เสนอแนวทางการพัฒนาวิชาการดังนี้ ควรมีการศึกษาสภาพปัญหาเพื่อใช้ในการวางแผนเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา การจัดเจ้าหน้าที่เพื่อรับผิดชอบงานห้องสมุด การจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์การเรียนการสอน สื่อการสอน เพื่อให้เหมาะสมกับหลักสูตร ตลอดจนการจัดทำข้อสอบมาตรฐาน ทั้งนี้ เพื่อใช้ในการปรับปรุงคุณภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองลำพูน

ศักดิ์ดา ธิราวัตร (2541: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการสอนวิชาภาษาไทยในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างครูผู้สอนวิชาภาษาไทยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ถึงปริญญาโท มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 10 ปี เข้าใจจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและเนื้อหาของหลักสูตร มีแผนการสอนใช้โดยเป็นผู้จัดทำขึ้นใช้เอง สามารถสอนได้ตรงตามแผนการสอนในระดับปานกลาง มีปัญหาเรื่องความพร้อมในด้าน อาคารสถานที่ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับขาดแคลน ปัญหาทางการสนับสนุนงบประมาณ พบว่ามีการสนับสนุนอยู่ในระดับน้อย และมีความต้องการปรับปรุงเรื่องเทคนิคการจัดการเรียนการสอน

สีพรรณ อภิวงศ์ษา (2540: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาการสอนและความต้องการเกี่ยวกับการนิเทศการสอนของครูภาษาไทย ในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ซึ่งประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นครูภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 และสอบถามปัญหาการสอนและความต้องการเกี่ยวกับการนิเทศการสอน 8 ด้านคือ ด้านหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร ด้านการเตรียมการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านเทคนิคและกระบวนการสอน ด้านสื่อและอุปกรณ์การสอน ด้านการวัดผลประเมินผล ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางภาษา และด้านการสอนซ่อมเสริม พบว่า ครูภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ไม่มีปัญหา ด้านการเตรียมการสอน ในรายการความตระหนักในความจำเป็นในการเตรียมการสอนส่วนในรายการและด้านอื่น ๆ มีปัญหาทุกรายการ ส่วนครูระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 ไม่มีปัญหาด้านเทคนิคและกระบวนการสอน ในรายการทักษะการใช้กระดานดำ ส่วนในรายการและด้านอื่น ๆ มีปัญหาทุกรายการ และครูทุกระดับชั้นมีความต้องการรับการนิเทศ โดยวิธีการอบรมสัมมนา ศึกษาเอกสาร ประชุมเชิงปฏิบัติการ และดูการสาธิตการสอน

อรทิพย์ อารยะทรงศักดิ์ (2537: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง ความต้องการและปัญหาในการพัฒนาสมรรถภาพด้านการสอนของครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ผลการวิจัยพบว่า ครูและผู้บริหารมีความต้องการพัฒนาสมรรถภาพด้านการสอนของครูอยู่ในระดับมากทุกด้านและมีปัญหาในการพัฒนาสมรรถภาพด้านการสอนของครูอยู่ในระดับปานกลาง

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า จากการที่รัฐมีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชน จึงทำให้การจัดการศึกษาเอกชนมีอัตราการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียน

เอกชนอยู่ในระดับที่สูงกว่าโรงเรียนของรัฐ นอกจากนี้แล้วการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้หรือการจัดการศึกษา จะช่วยให้การจัดการศึกษาสามารถสนองความต้องการของชุมชน อีกทั้งทำให้ชุมชนรักภาคภูมิใจและสามารถปฏิบัติตามกฎมากขึ้น และจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบดังนี้คือ ด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการจัดสื่อการเรียนรู้ ด้านการจัดบรรยากาศการเรียนรู้และด้านการวัดและประเมินผล ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ตามองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา ในงานวิจัยครั้งนี้ต่อไป

Prince of Songkla University
Pattani Campus